

Janez Stergar

**Štiri poti
med koroške Slovence**

Klub koroških Slovencev v Ljubljani

Janez Stergar

**Štiri poti
med koroške Slovence**

Ljubljana 1994

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

323.15(436.5=863)

STERGAR, Janez

Štiri poti med koroške Slovence / Janez Stergar ;
[spremna beseda Bogo Grafenauer ; krajevno in
osebno kazalo Nataša Stergar]. - 1. natis. - Ljubljana
: Klub koroških Slovencev, 1994

42561792

Publikacija izhaja kot razširjen ponatis iz revije *Vestnik koroških partizanov*, Ljubljana, letnik 22, leto 1988, številka 3-4, strani 75-103.

Na ovitku je slika stare in nove cerkve v karavanških Selah ter selskega pokopališča, kjer dve spominski plošči in spomenik opozarjata na selske žrtve v boju za svobodo in proti nacizmu.

Vodniku po Koroški na pot

Ljubljanski *Klub koroških Slovencev* vsako leto pripravi poučen izlet na Koroško, največ v kraje, kjer še žive za mejo Slovenci, včasih tudi v tiste, kjer je slovenska govornica v nevarnosti ali že ugaša, pa so zvezani s slovensko zgodovino. Na takih izletih smo vselej poskrbeli za strokovno vodstvo; tako so potniki dobili vse najpotrebnejše podatke o krajih, mimo katerih jih je vodila pot. Seveda o najnovjšem življenju med Slovenci na Koroškem, delno pa tudi o starejših časih. Tako so nastajali rokopisni "vodniki" po teh krajih.

Janez Stergar, sodelavec ljubljanskega Inštituta za narodnostna vprašanja in stalni vodnik na klubovih izletih, je pred dobrim pol desetletjem priredil take svoje kratke zapise in jih objavil (*Vestnik koroških partizanov*, zdaj *Koroški vestnik*, Ljubljana, letn. 22/1988, št. 3-4, s. 75-103). Ker te knjižice ni več mogoče dobiti, je pripravil novo objavo. V spremnem besedilu je avtor precej stvari dodal, zlasti pa dopolnil s podatki o različnih spisih o slovenskih krajih na Koroškem in o koroških Slovencih. Tako si z vodnikom prof. Stergarja lahko pomagajo obiskovalci teh krajev tudi ob drugih priložnostih. Knjižica zajema štiri potovanja (v Rož, Podjuno, Ziljsko dolino, v Celovec in na Gosposvetsko polje) in uvaja v znanje o razmeroma velikem številu krajev in ljudi. Predvsem pa je potopis spodbuda, ki vabi vsakogar k širjenju vedenja o koroških Slovencih; seveda ne le ob branju, ampak na potovanjih med naše rojake in v živem stiku z njimi.

avgusta 1994

Bogo Grafenauer

Uvodne besede k prvi izdaji vodnika (1988)

Pred letom so me taborniki nagovorili, da sem napisal štiri kratke itinerarje za izlete v kraje, ki jih onkraj Karavank najraje pokažem svojim prijateljem. Potopisi so izhajali v „Taboru“ od 2. do 9. številke letnika 1988. Kar nekaj mentorjev GBZ je menilo, da so ti vodniki med koroške Slovence uporabni tudi zanje. Da jih ne bi bilo treba več kopirati, sem itinerarje nekoliko dopolnil in jih prepustil v skupno objavo v VKP. Ker je prostor tudi tu strogo odmerjen, sem mogel v tekstu predstaviti le manjši del koroških krajev in še te kolikor mogoče na kratko. Zato pa sem opozoril na nekaj publikacij, ki bodo dobrodošle pri pripravi poti gašperjevcev na Koroško.

Nekaj o pomagalih za vodje izletov

K dobri volji, primerni izletniški opremi in še vedno obveznemu potnemu listu (s podaljšano veljavnostjo) sodi tudi na poti čez Karavanke dober zemljevid in kakšen priročnik o krajih in ljudeh, ki jih nameravamo obiskati. Dobro pripravljene skupaj z zaupanimi nam mladimi radovedneži in vseznalci ne bomo prepuščeni le naključnim srečanjem in bežnim vtisom, popotnih doživetijev pa bo tako lahko še več.

Da se ne zgubimo med nemškimi kašipoti (dvojezičnih napisov je le za vzorec v nekaterih odročnih vaseh), si pomagajmo s *Seznamom dvojezičnih krajevnih imen južne Koroške „Dvojezična Koroška“* Franca Kattniga in Janka Zerzerja (celovška Mohorjeva založba, 1982). Lažje dostopni *Atlas Slovenije* (Ljubljana, 1985) nam seveda nadomesti še zemljevid, a žal ne vključuje vsega naselitvenega področja koroških Slovencev. Tudi

zaradi priročnega formata zato poskušajmo kje izbrskati Vladimírja Klemenčiča „*Karto in imenik slovenskih in nemških krajevnih imen „Koroška“*“ (Obzorja Maribor, 1972). Profesor Klemenčič nam prav gotovo ne bo zameril, če bomo zase in za svoje izletnike napravili kopijo za področje, ki ga nameravamo obiskati, ali pa če bomo najpomembnejše podatke prerisali na list in razmnožili.

Isto karto vsebuje tudi že zdavnaj razprodani *Vodnik na poti med koroškimi Slovenci* Blaža Singerja (Maribor, 1970). Čeprav napisana pred dvema desetletjema, je drobna knjižica še vedno zelo uporabna popotna tovarišica. Ob splošnih kulturnih in naravnih znamenitostih nas koroški avtor v njej seznanja s podatki iz zgodovine Slovencev na tem najbolj južnem predelu sosednje Avstrije. Podobno je popisano *Potovanje po južni Koroški* Jožeta Širclja v knjigi „*Koroška pota*“ (Maribor, 1978). Lahko upamo, da se bo znani publicist in sedanji celovski dopisnik „Dela“ po desetletju lotil razširitve in posodobitve tega vodnika?

Zanimanje za koroške zamejce lahko pri naših mladih gašperjcevih poživimo s prebiranjem potopisa *Rož, Podjuna, Zila* priljubljenega mladinskega pisatelja Franceta Bevka. Marsikatero opozorilo v večkrat ponatisnjeni knjigi bo zanimivo tudi za starejše bralce.

Slava Rakovec je v slovenski prevod Polyglottovega *turističnega vodnika „Avstrija“* (Ljubljana, 1979) vključila tudi obhod številnih južnokoroških krajev in ob tem opozorila na spomenike in dogodke, povezane z zgodovino koroških Slovencev. Splošnih turističnih vodnikov za Koroško in Avstrijo je seveda veliko več v različnih tujih jezikih. Posebej lahko uporabljamo umetnostno zgodovinske priročnike; nekatere naštevamo v bibliografiji v zborniku *Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes* (Ljubljana—Celovec, 1984, 2. izd. 1985), po novejših lahko povprašate v knjigarni na tej ali oni strani meje.

Med umetnostnimi spomeniki so bile posebej cerkve močno povezane s slovenskim ljudstvom. V užitek bralcem in v prid številnim obiskovalcem Koroške je Marjan Zadnikar pri celjski in pri celovski Mohorjevi družbi izdal knjigi *Med umetnostnimi spomeniki na Slovenskem Koroškem* (Celje, 1979) in *Po starih koroških cerkvah* (Celovec, 1984). V teh Zadnikarjevih knjigah ne najdemo le znane Gospe Svete, Marije na Zilji, Otoka in npr.

Vetrinja, ampak tudi leta 1981 odkrite freske s slovenskimi podnapisi v Šmartinu na Dholici.

Nekaj deset koroških krajev najdemo tudi v publikaciji Petra Fistra *Arhitektura slovenskih protiturških taborov* (Ljubljana, 1975). O starejši zgodovini Celovca in vrste drugih pomembnejših koroških krajev lahko marsikaj najdemo v pred nedavnim izdani knjigi Boža Otorepca *Srednjeveški pečati in grbi mest in trgov na Slovenskem*. Prav tako najnovejšega datuma je drugo delo, ki tudi v znatnem delu obravnava narodnostno mešano območje Koroške – Nataša Golob, *Poslikani leseni stropi na Slovenskem do sredine 18. stoletja* (obe knjigi izdani v Ljubljani 1988).

Ne le za tabornike in planince so zanimivi tudi naravni spomeniki. Nekaj koroških je v publikaciji *Kärnten, Friuli-Venezia Giulia, Slovenija: zaščiteni območja* (Ljubljana, 1981). Naravne in kulturne znamenitosti južne Koroške ter tamkajšnje slovensko krajevno zgodovino je v bogati spremni besedi k stotini starih koroških razglednic popisal Walter Lukan v poglavju razširjene in priljubljene knjige *Pozdravi iz slovenskih krajev* (Ljubljana, 1987).

Na starih razglednicah vidimo tudi nekaj gostiln in restavracij. Seznam tistih, kjer vam postrežejo v slovenščini, je izdal Kompas pred desetletjem v ličnem prospektu *Po Koroškem* (Ljubljana, 1978). Pred tem je obširnejši seznam takih gostišč in trgovin izšel v našem VKP, 4/1971, štev. 1–2, str. 114–120. Kulinariko oz. gostinsko ponudbo tudi pri nekaterih koroških zamejskih gostilničarjih predstavljajo *Slasti slovenskih kuhinj* (Ljubljana, 1987). Ker se očitno še nekaj časa ne bomo odpovedali čokoladi Milka in kavi Brazil, se brez velikega greha lahko ustavimo pri kakšnem „Zadruga-marketu“ (Pliberk, Železna Kapla, Šentjakob) ali npr. pri trgovcu in gostilničarju Šoštarju (Smrečniku) v Globasnici; slednji je ob naših taborjenjih pred dvema desetletjema vedno znal v nahrbtnik pritakniti še kakšen brezplačen priboljšek.

Da so bila vrata slovenskih domačij odprta tudi v najtežjem času boja proti fašizmu, zgovorno priča knjiga *Korenine žive* (Ljubljana, 1986), ki z besedo in sliko predstavlja desetine koroških partizanskih domačij. V tekmovanju za Gašperjevo bralno značko in pri seznanjanju z narodnoosvobodilnim bojem koroških Slovencev je za načrtovanje izletov po zamejskem

Koroškem dobrodošla knjiga *Padlim za svobodo* (Celovec-Trst, 1987). V njej najdemo vseh petdeset pomnikov protifašističnega boja na Koroškem, predstavljenih tako s sliko kot z besedo.

Bralcem VKP je že znano, da je Skupnost koroških partizanov pripravila obiskovanje koroških partizanskih javk in drugih spominskih mest. Vodnik *Javke brez hajke* (Ljubljana, 1988) nas popelje na 70 takih krajev na avstrijskem Koroškem in na 85 točk na jugoslovanskem Koroškem. Knjižica objavlja tudi seznam označenih pešpoti po jugoslovanskem delu Koroške (kar 12 jih je) in opozarja na pet tradicionalnih pohodov po partizanskih poteh, ki vsako leto potekajo v različnih krajih avstrijskega dela Koroške. Vodnik seveda ne popisuje vseh navedenih javk in njihove okolice, ampak nas nanje opozarja, da laže načrtujemo pot in se nanjo pripravimo. Vsaj pri nekaterih krajih smo na javke v bližini na kratko opomnili, povsod ni bilo ne smotrno ne mogoče.

Tudi štirje potopisi v nadaljevanju ne morejo vključiti izčrpnih prikazov vseh krajev, spomenikov, dogodkov in ljudi; največkrat jih samo imenoma navedemo in povsem na kratko označimo. Takle tekst namreč ne more nadomestiti ne krajevnege ne biografskega leksikona in ne debelega turističnega vodnika. Zato naj v tem uvodu bolj zvedave bralce napotim še k brskanju po krajevnih in imenskih kazalnih številnih strokovnih knjig o tem delu našega zamejstva. Pri tem mislim na vse od krajevnozgodovinskih knjig Štefana Singerja iz obdobja med obema vojnama pa do že omenjenega zbornika *Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes*, ki vsebuje tudi veliko biografskih gesel. Od literature, ki obravnava koroško NOB, imata izčrpana krajevna in imenska kazala Marije Suhodolčanove *Bibliografija narodnoosvobodilnega boja in fašističnega nasilja na Koroškem* (Ravne na Koroškem, 1985) in Antona Ikovica ter Marjana Linasija *Koroško partizansko zdravstvo* (Ljubljana, 1985); žal krajevnege kazala nimajo Prušnikovi *Gamsi na plazu*. Pomembnejši koroški kraji in osebnosti z začetka abecede pa so že prikazani v posameznih geslih *Enciklopedije Slovenije* (Ljubljana, od 1987 dalje).

Ker niti enciklopedija ne more nadomestiti lastnih popotnih spoznanj – kar pot pod noge in gremo na enega izmed predloženih izletov!

Pojasnila k razširjeni izdaji vodnika

Namen te izdaje vodnika med Koroške Slovence je opredeljen že v uvodu k prvi objavi. Dodatno ga je pojasnil v svoji ljubeznivi spremni besedi predsednik ljubljanskega *Kluba koroških Slovencev* akademik prof.dr. Bogo Grafenauer, ki opozarja tudi na neposreden povod: klubski izlet v Podjuno 3. septembra letos.

Časovni rok je torej - ob vseh drugih omejitvah - narekoval odločitev za enostavno in tehnično racionalno pripravo razširjenega ponatisa besedila iz leta 1988. Izbrana oblika - reprint integralnega starega potopisa in vzporedno dodajanje novih pojasnil, dopolnil, popravkov in skokov stran od začrtane poti - pa ima tudi nekaj prednosti: dodatkov ne more biti več od izvirnika, možno je preverjanje sprememb v šestih letih tako v faktografiji kot pri vsebinskih poudarkih, vodnik pušča nekaj prostora tudi za lastne popotne beležke bralca-uporabnika.

Obstoj koroških Slovencev je resda zgodovinsko pogojen, a so hkrati še kako živ organizem, pogosto zunanjemu opazovalcu tudi težko razumljiv v svoji (recimo ji) idejni in politični razklanosti. Avtorju se niti ni zdelo potrebno spreminjati izbora vsebine in načina njene predstavitve ali njenega vrednotenja. In to ne glede na tektonske pretrese v zgradbi matične slovenske družbe, na spremenjena razmerja sil tudi na Koroškem in v manjšinski skupnosti ter ne glede na dejstvo, da je vodnik izšel v partizanskem glasilu in da je bil v veliki meri namenjen "gašperjevcem", ki so v gibanju *Gašperjeve bralne značke* koroško sedanost pričeli spoznavati skozi novejšo zgodovino protifašističnega odpora. Brez posebnega "pohujšanja" je kakih sedemkrat ponatisnjen tudi pridevnik *jugoslovanski*; pač kot zgodovinski pojem.

Opozorilo na "še vedno obvezni" potni list z začetka navodil vodjem izletov sodi v preteklost, saj zdaj slovensko-avstrijsko mejo lahko prestopamo tudi z drugimi uradnimi osebnimi dokumenti. V Sloveniji imamo čokolade Milka in različnih vrst kave sedaj - hvala Bogu - dovolj; koroške trgovine pa mamijo slovenske kupce z drugimi vabami.

V zadnjem letu dni smo dobili dve pomembni novi "pomagali" za izlete na Koroško. Pavle Zdovc je izdal dolgo pričakovano temeljno delo *Slovenska krajevna imena na avstrijskem Koroškem = Die slowenischen Ortsnamen in Kärnten* (Dunaj/Wien 1993). Žal je to znanstveno delo tiskano v omejeni nakladi in ni v prosti prodaji. Ob uporabi Zdovčeve "jezikovne norme" pa je celovška Mohorjeva

založba izdala drug prepotrebni priročnik: sodoben turistični zemljevid z dvojezičnimi krajevnimi imeni *Kärnten = Koroška* (Celovec / Klagenfurt 1994). Ker je prva naklada 5000 izvodov že skoraj pošla, pričakujemo drugi natis (brez nekaterih manjših motečih pomanjkljivosti). Ker vsebuje ta zemljevid manj krajevnih imen od dvojezičnega zemljevida Vladimirja Klemenčiča izpred četrstoletja, pričakujemo še izdaje dvojezičnih kart v manjšem merilu, za posamezne dele južne Koroške. Druga izdaja *Atlasa Slovenije* (Ljubljana 1992) ne vključuje kaj več zamejstva kot prva.

Obetane nove izdaje Šircljevega vodnika v preteklih šestih letih nismo dobili; vestni kronist mora pripomniti, da ljubljansko *Delo* v Celovcu tudi nima več svojega dopisnika. (Pač pa ima v osebi koroškega Slovence Ivana P. Lukana v Celovcu svojega urednika nova *Republika*, ki dnevno objavlja avstrijsko-koroško stran.) Leta 1993 je Niko Rupel v Celovcu objavil dve knjigi z naslovom *Deset sprehodov med Slovenci na Koroškem*. Prva ima podnaslov *Priročnik za spoznavanje slovenskega slovstva na Koroškem, njegovih ustvarjalcev in ustvarjalk, zgodovine, kulture in krajev na avstrijskem Koroškem. Nemško v močno skrajšani obliki*, druga pa *Leksikon s pomembnejšimi podatki in dodanimi teksti*. Delo je prav gotovo koristen vodnik za literarnozgodovinsko popotovanje po Koroški. Da bi v večjem številu izvodov prišlo tudi med bralce v Sloveniji, objavljamo naslova izdajatelja: Strokovno pedagoško združenje / Pedagogische Fachvereinigung, Tarviserstrasse 16, A - 9020 Celovec/Klagenfurt, ali pa: Franc Kukovica, Sele/Sielach 50, A - 9133 Miklavčevo/Miklauzhof.

V zadnjih šestih letih je močno napredovala slovenska enciklopedistika, s tem pa tudi poznavanje koroških ljudi in krajev. 1991 je bil z izidom 15. zvezka in obsežnega osebnega kazala zaključen *Slovenski biografski leksikon (SBL)*. Vsako leto je izšel nov zvezek *Enciklopedije Slovenije (ES)*; letošnja 8. knjiga prihaja že do gesel z začetnico "P". Posebej opozorimo še na obsežni gesli *Koroška* ter *Koroški Slovenci* v 5. knjigi *ES*. Na članke iz obeh priročnikov se bomo večkrat sklicevali v nadaljevanju našega vodnika.

Od števil 3-4 letnika 25 oz. leta 1991 v *Koroškem vestniku* (prej *Vestnik koroških partizanov*) Nada Vilhar s sodelovanjem Janeza Stergarja v nadaljevanjih objavlja enciklopedični prikaz *Organizacije, društva, ustanove in glasila koroških Slovencev v Avstriji*. V pomoč organizatorjem izletov bodo tudi *Naslovi slovenskih institucij na Koroškem*, ki jih je objavil *Koroški koledar 1993* Slovenske prosvetne zveze v Celovcu in prevzel v svoj priročnik tudi Niko Rupel. Dragoceno delo je letna *Koroška bibliografija*, ki jo pripravlja in v

Koroškem koledarju (od 1988) objavlja Meta Domej. Za razliko od primorskih Slovencev še ni steklo delo za *Koroški slovenski krajevni leksikon*. Prav tako je *Primorski slovenski biografski leksikon* pred nedavnim prišel do črke "Ž", medtem ko je Janez Stergar uredil in Inštitut za narodnostna vprašanja konec 1989 razmnožil šele korekturni zvezek *Kdo je kdo med koroškimi Slovenci v Avstriji*. Zelo informativno je delo Mirka Bogataja *Die Kärntner Slowenen* (Celovec 1989).

V novejši beri strokovnih knjig o koroških Slovencih med historičnimi izdvojimo zbornik *Narodu in državi sovražni. Pregon koroških Slovencev 1942 = Volks- und staatsfeindlich ...* (Celovec /Klagenfurt 1992); uredila sta ga Avguštin Malle in Valentin Sima. V Zbirki *Zgodovinskega časopisa* je izšla dragocena študija Boga Grafenauerja *Oblikovanje severne slovenske narodnostne meje* (Ljubljana 1994).

Z delovanjem Inštituta "Urban Jarnik", Krščanske kulturne zveze in Mohorjeve založbe je povezano sistematično raziskovanje in objavljanje na narodopisnem področju. Posebej omenimo le nekaj naslovov: Peter Fister *Arhitektura Zilje, Roža, Podjune* (Celovec 1989); Marija Makarovič *Zilja. Slovenske ljudske noše v besedi in podobi* (Ljubljana - Celovec 1991); Marija Makarovič, Jana Dolenc, France Urbinc *Tako smo živeli* (Celovec - Tinje 1993). Zmaga Kumer izdaja zbirko *Slovenske ljudske pesmi Koroške*, Engelbert Logar pa *Vsaka vas ima svoj glas*. Izšla je tudi težko pregledna množica krajevnih publikacij.

Dodatnih metodičnih napatil za uporabo naše knjižice ni. V besedilu uporabljene kratice so v slovenščini vse uveljavljene in poznane. Pri bibliografskih navedbah zaradi racionalnosti za Ljubljano uporabljamo *Lj.*, za Celovec *Clc.*, za Maribor *Mrb.* V opombah na lihih = desnih straneh nismo prav dosledno opozarjali, da je komu prenehala kakšna funkcija iz leta 1988.

Opozarjati bralca na vse pomanjkljivosti tega "popotnega spremljevalca v tiskani obliki" bi bilo od avtorja nespametno. Hvala pa bi bil za morebitne poslane pripombe, nova opažanja ali predloge za izboljšanja. Zato še naslov: *J. Stergar, Inštitut za narodnostna vprašanja, SI - 61001 Ljubljana, Erjavčeva 26, pp. 319.*

Rož je prvi v vencu treh dolin

Najprej s prstom po zemljevidu zarišemo pot za enodnevni avtobusni izlet za utrjene in disciplinirane popotnike, saj je itinerar kar zahteven: Ljubelj — Borovlje — Sele — Galicija — Grabštanj — Podkrnos — Žrelec — Radiše — Žihpolje — Vetrinj — Hodiše — Otok — Vrba — Šmartin na Dholici — Kostanje — Vrba — Šentjakob v Rožu — Sveče — Bilčovs — Kotmara vas — Slovenji Plajberk — Ljubelj. Iz Ljubljane bi za celotno pot potrebovali okoli 330 km. Ker bi tako veliko število postankov in skokov v stran tudi časovno težko zmogli, se lahko že vnaprej ali med potjo odločamo za krajšanje poti. Po dogovoru si Celovec in Gospo sveto prihranimo za četrti koroški izlet. Pri načrtovanju tokratnega ne bo odveč vzeti v roke tudi etnološko-zgodovinske študije Majde Fister *Rož* (Ljubljana 1985).

Kadar se danes zapeljemo skozi 1570 metrov dolg cestni predor Ljubelj, se redkokdaj spomnimo na njegovo predzgodovino. V rimskem času je pot čez prelaz vodila nekaj bolj zahodno, na Zelenici. V srednjem veku je pot čez prelaz in hospica (gostišči) na obeh straneh oskrboval stiški samostan, od 1207 pa vetrinjski. V letih 1570—1575 so pot toliko razširili, da je postala vozna cesta, pod vrhom prelaza pa so zvrтали 150 metrov dolg predor, ki ga lahko vidimo na Valvazorjevi sliki; Valvazor je že načrtoval daljši tunel pri sv. Ani. Pred obiskom cesarja Karla VI. 23. 8. 1728 so cesto, ki je postala del „glavne komercialne ceste“ Dunaj—Trst, spet popravili, razstrelili predor na vrhu in ga nadomestili z večjim usekom; ker je pot čez sedlo zaprta, ne vidimo več dveh obeliskov na vrhu Ljubelja, ki spominjata na cesarjev obisk in označujeta staro deželno mejo med Koroško in Kranjsko. V času napoleonskih vojn so se Avstrijci in Francozi večkrat menjavali kot gospodarji pomembnega prelaza. Med obema vojnoma je bil na vrhu Ljubelja meddržavni prehod, ki pa so se ga komunistični ilegalci seveda izogibali: Tito je nekajkrat prečkal mejo nekaj vzhodno od sedla, vodilnega koroškega slovenskega komunista Johana Kazianko pa so na eni takih poti 2. 8. 1931 jugoslovanski policaji aretirali med Zelenico in Ljubeljem.

Pred zadnjim vzponom k vhodu v predor nas spomenik in ohranjeni temelji barak spominjajo na podružnico koncentracij-

Beleške in dodatki: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

<<< Slovensko pravimo kar Rož in (po Zdovčevi knjigi) le redko Rožna dolina; ta preveč spominja na prevedeni nemški *Rosental*.

<<< V 6. zvezku *Enciklopedije Slovenije* je l. 1992 izšlo tudi geslo Ljubelj, ki je prava mala študija in jo velja prebrati. Za dolžino predora navaja drugačno številko od "naše" stare - 1561 m. Bomo pogledali še na napisni tabli pred vhomom ?

<<< 100 m po *Enciklopediji Slovenije* je verjetno bolj natančen podatek za dolžino starega predora, iz katerega so naredili 130 m dolg usek.

<<< Prelaz čez sedlo je na višini 1369 m, torej 311 ali 313 m višje od vhoda v sedanji cestni predor; za nadmorsko višino predora imamo namreč spet dva različna podatka: 1056 ali 1058 m.

.....

.....

.....

<<< J. Kazianka (1897-1963) je bil doma iz Svetne vasi. Po aretaciji in obsodbi je bil zaprt v Sremski Mitrovici. Med 2. svet. vojno je bil v taboriščih, 1950-63 predsednik KPA na Koroškem. Več o njem glej v geslu v *Enciklopediji Slovenije* (dalje citiram le: ES).

<<< Spomenik je bil odkrit 8.8.1954.

skega taborišča Mauthausen, v kateri so jetniki od junija 1943 kot nacistični sužnji uresničevali „Valvazorjevo“ zamisel izgradnje novega predora. Rov je bil prebit že v naslednjem letu; na trpljenje taboriščnikov na obeh straneh Ljubelja nas med drugim spominja roman „Tunel“ nekdanjega francoskega prisilnega graditelja. Čas takoj po vojni ni bil naklonjen dograditvi predora, tako da je bil dokončan in predan svojemu namenu šele julija 1964.

Gostilne in trgovine Malle na avstrijski strani v Brodeh/Loibtal jugoslovanskim obiskovalcem skorajda ni treba predstavljati. Bolj malo izmed njih pa ve, da je v manjši hiši na drugi strani ceste mladost preživiljal Avguštin Malle (r. 1944), zgodovinar, publicist, vsestranski narodni delavec, predvsem pa od ustanovitve Slovenskega znanstvenega inštituta v Celovcu decembra 1975 njegov ravnatelj. Nekaj naprej se pri „Deutscher Petru“ (nemškem Petru) spet spomnimo obiska cesarja Karla VI.: gostilničar Peter Tschauko naj bi tedaj edini v dolini znal z veličanstvom govoriti po nemško, zato se ga je oprijel vzdevek, ki se je v našem stoletju še okrepil zaradi resnične nemškonaacionalne usmeritve gostilničarske družine. Mali Ljubelj/Klein Loibl nad dolino Sopotnice, kjer se odcepi cesta proti Slovenjem Plajberku (na kažipotu piše seveda le Windisch Bleiberg), je vreden omembe še zaradi tega, ker je v noči 18.–19. 11. 1918 nemški oddelek tu oddal prve strele proti slovenskim borcem za severno mejo, ki so se z Ljubelja odpravili osvobajati Koroško za tedaj novonastalo državo SHS.

• Sele/Zell so prva priložnost za daljši postanek. Vas visoko pod karavanško Košuto je sedež ene najmanjših občin v Avstriji; leta 1860 so v pripadajočih krajih našeli še 991 prebivalcev, 1981 vsega 802 prebivalca, od teh pa se jih je le 40 izjasnilo, da je njihov občevalni jezik samo nemški. Zato so Sele ena od treh koroških občin z narodno zavednim slovenskim županom, tudi javni napisi so tod dvojezični. Za slovensko kulturo skrbi dejavno društvo „Planina“, selški nogometaši in igralke namiznega tenisa pa uspešno tekmujejo v regionalnih ligah. V Selah so razviti tudi zimski športi (vsakoletno tekmovanje za pokal „Košuta“). Jezikovne posebnosti so proučevali že med obema vojnama (Alexander Isačenko), sedaj se jim posvečata kanadska jezikoslovca Tom Priestly in David Stermole. Pripravljeni sta tudi že dve obsežni deli o etnoloških značilnostih (širše znano

je npr. prepevanje na Florjanovo – o tem bo prav gotovo tekla beseda v knjigi Marije Makarovič; Tone Cevc pa je skupaj s fotografom Ignacem Primožičem prikazal stavbno dediščino v tem predelu Karavank v knjigi z naslovom *Kmečke hiše v Karavankah*, Celovec–Trst 1988).

Ob postanku si velja ogledati staro gotško cerkvico in novo arhitekta Janeza Oswalda, ob obeh pa pokopališče, ki priča o krvavem davku, ki so ga Selani dali v boju proti nacizmu. Že po priključitvi Avstrije k Hitlerjevemu rajhu so se fantje umikali v Jugoslavijo. Kot „zeleni kader“ so se vrnili v okoliške gozdove aprila 1941. Po valu izselitev aprila 1942 so imeli v Selah enega prvih odborov OF na Koroškem. 29. 4. 1943 so nacisti na Dunaju obglavili 8 Selanov. Na pokopališču je tudi partizanski spomenik, saj je imel kraj kar svojo partizansko „republiko“: tu so bili sedež pokrajinskega odbora OF, bolnišnica, partizanska šola in tehnika. Seznam sedanjih „javk“ omenja kar 6 domačij.

Trmoglava upornost Selanov ni izginila niti v povojnem času. Ob preštevanju manjšine 14. 11. 1976 so selški fantje skrinje z lističi ukradli in zažgali. Ker je avstrijski predsednik dr. Rudolf Kirchschläger fante pomilostil in je tudi javno počastil spomin na njihove v boju proti nacizmu padle in umorjene prednike, je na volitvah 18. 5. 1980 v Selah dobil kar 92,3 % glasov, kar je bilo največ v vsej Avstriji. Od 1982 izdaja slovenska Enotna lista občinski časopis.

Fantovskim letom je že nekoliko „ušel“ sedaj najbolj znan Selan – pesnik in slikar Gustav Januš (r. 1939), nagrajenec s Prešernovo in Petrarcovo nagrado. V Selah je bil kar 63 let duhovnik in prosvetni delavec Alojzij Vauti (1887–1982), povojni razvoj kraja pa je močno povezan z imenom učitelja in župana Hermana Velika (1930–1976).

Ko se spustimo iz naravnega kotla Sel proti Dravi, moramo še pred Apačami/ Abteji paziti, da ne zgrešimo kašipota za Robež/ Robesch. 25. 8. 1942 so tam slovenski partizani prvič naklestili nacistično vojsko na ozemlju samega „tisočletnega“ rajha. 2. 9. 1973 postavljeno spominsko obeležje na mestu spopada so nemški nacionalisti razstrelili že čez štirinajst dni; leta 1976 je bil postavljen nov spomenik. (Javka A–26!)

Skozi Grabštanj/ Grafenstein, kjer je bil rojen jezikoslovec Ožbalt Gutsman (1727–1790) in kjer se je jeseni 1918 za nas nesrečno obrnil boj za severno mejo, potujemo do Dolnje

Beleške: .....

.....

.....

<<< J. Oswalda bomo omenili ob domači Gostinji vasi v Ziljski dolini.

.....

<<< Takoj ob "anšlusu" je Peter Olip s prijatelji ponoči snel nacistično zastavo, jo raztrgal in poteptal v blato. Kot "kompanija Mrzla voda" so fantje rajhu "napovedali vojno".

<<< Med trinajstimi aprila 1943 obglavljenimi "selskimi žrtvami" jih je bilo pet iz sosednjih krajev (Obirsko, Borovlje, Lobnik, Suha pri Rebrci). Ing. Franc Kattinig je 1978 v Celovcu izdal dokumentacijo o selskih žrtvah v publikaciji *Sämtlich Slowenen*.

.....

.....

.....

.....

<<< Svojevrsten avstrijski "rekord" so Selani dosegli, ko so se na referendumu 11.6.1994 kar z 81,6 % odločili za vstop Avstrije v Evr. unijo.

<<< V Selah je bila 1944 rojena pesnica Mili (Milica) Hrobath, r. Oraže, ki učiteljuje na ljudski šoli v Šentienartu pri Sedmih studencih.

<<< Več o G. Janušu v *ES* in v vseh antologijah koroške slovenske književnosti.

<<< Več o A. Vautiju in njegovi kalvariji pred plebiscitom in pod nacisti v celovškem *Koledarju Mohorjeve družbe 1984*, str. 124-125.

<<< Več o H. Veliku v geslu v *Slovenskem biografskem leksikonu* (dalje citiram le: *SBL*).

.....

<<< Če bi v dolini zavili na levo, na zahod, bi prišli do občinskega in župnijskega sedeža Šmarjete v Rožu / St. Margareten i.R., kjer bi se spomnili krvavih spopadov po 1. in v 2. svet. vojni ter na tam 1956 rojeno sociologinjo mag. Marijo Jurič Pahor r. Korenjak, ki sedaj živi v Trstu.

.....

<<< Več o O. Gutsmanu v geslu v *ES*, kjer je že upoštevano odkritje dr. Teodorja Domeja, da je bil Gutsman rojen 1725 v Buhli / Wuchel pri Grabštanju.

vasi/Niederdorf, kjer lahko ob mostu čez koroško Krko (Gurk) vidimo hujskaški brambovski spomenik v obliki skalnatnega Triglava. Noge si lahko pretegnemo s sprehodom do lepe cerkve v Podkrnosu/Gurnitz, kjer je bil nekaj časa duhovnik narodni buditelj, jezikoslovec in Prešernov pesniški predhodnik Urban Jarnik (1784–1844). Gremo skozi Žrelec/Ebenthal, kjer je bilo aprila 1942 zbirno taborišče za tisoč pregnanih koroških Slovencev. Tu je pokopan ustanovitelj celovške slovenske gimnazije ter Narodnega sveta koroških Slovencev dr. Joško Tischler (1902–1979). Partizanski spomenik na pokopališču je bil leta 1971 kar trikrat oskrunjen.

Nadaljujemo pot na sončne Radiše/Radsberg, ki se dvigajo na planoti med Dravo in Glino. Marsikaj bi se dalo povedati o kljubovanju Radišanov butanju valov nemškega oceana: vso trdoživost predstavlja kulturni dom, ki so ga slovenski prosvetarji v letih 1975–79 obnovili iz razpadajočega nekdanjega farovškega hleva. Dom napolnjujejo različne kulturne dejavnosti, kar pa ni čudno, saj je z Radiš doma cela vrsta znanih prosvetnih delavcev. Po vrsti omenimo le Janka Tolmajerja (r. 1909), nekdanjega dolgoletnega podpredsednika Krščanske kulturne zveze in odgovornega urednika *Našega tednika*, njegovega sina Nužeja Tolmajerja (r. 1942), ki je očeta nasledil na tej funkciji in ki je že dobri dve desetletji tajnik Krščanske kulturne zveze, ter učitelja Tomaža Ogrisa (r. 1946), ki je urednik mladinske revije *Mladi rod* in predsednik Slovenske prosvetne zveze, druge od dveh prosvetnih central koroških Slovencev. Iz Tuc/Tutzach na Radišah je bil doma napredni manjšinski politik Franjo Ogris (1908–1987). Dokler so bile Radiše še samostojna občina (do konca 1972), jim je županoval Ludvik Ogris (r. 1933), ki je sedaj slovenski socialistični odbornik v Žrelcu in podpredsednik Zveze slovenskih organizacij na Koroškem. Vse od leta 1932 je na Radišah zaslužen za narodnostno delo tudi župnik Ludvik Jank (r. 1903); kot večina drugih slovenskih koroških duhovnikov je pod nacizmom tudi on moral v zapor in v pregnanstvo. Pred desetletjem izdana publikacija *SPD Radiše: 75 let o tem delu Koroške* prinaša še vrsto zanimivosti.

Naslednji kraji na poti so vsi pomembni za starejšo slovensko zgodovino: romarske Žihpolje/Maria Rain, že 890 izpričani Vetrinj/Viktring s samostanom iz leta 1142 (izjemni arhitekturni spomenik, bivališče zgodovinarja Janeza Vetrinjskega iz za-

Beleške: .....

.....
<<< V sosednjih Zgornjih Medgorjih / Obermieger je bil rojen znani slikar Marko Pernhart (Pernat) (1871-1824), ki ga po krajinskih in panoramskih slikah poznamo tudi Kranjci; več v *SBL* in *ES*.

.....
<<< J. Tischlerju je posvečen zbornik *Zvest domu, narodu in Bogu. 40 let Narodnega sveta koroških Slovencev. 10 let smrti dr. Joška Tischlerja*, Clc. 1989. Seveda o njem piše tudi *SBL*.

.....
<<< Omenjeni funkciji je T. Ogris medtem oddal. Več let je bil profesor na celovski Pedagoški akademiji. Obe osrednji organizaciji koroških Slovencev sta ga predlagali za novega šolskega nadzornika za dvojezično šolstvo, kar naj bi postal ob začetku š.l. 1994/95. Več v *ES*.

.....
<<< Podpredsedniška funkcija L. Ogrisa se je medtem iztekla.

.....
<<< Pred kratkim je župnik Jank praznoval 65-letnico svoje nove maše.

.....
<<< K Vetrinju (in ne k Vetrinjam !) še opomba, da je bil Janez II. opat od okoli 1314 do svoje smrti 1347. Pod cesarjem Jožefom II. so 1786 samostan razpustili, 1843 pa odstranili pol cerkvene ladje. V cerkvi so ogleda vredna poslikana okna iz 1380-1400, vrsta nagrobnikov in tudi latinsko pisana spominska plošča v prezbiteriju; spominja na vetrinjsko taborišče beguncev iz Slovenije poleti 1945 in na "vetrinjsko tragedijo" slovenskih domobrancev, ki so jih Britanci od tod izročili v smrt.

četka 14. stol. in Leonharda Pacherneckerja, ki je 1574 izdal prvo slovensko katoliško knjigo), Hodiše/Keutschach s ploščo na cerkvenem zidu (verjetno najstarejši ohranjeni figuralni spomenik Slovencev iz 7. – 8. stol.) in z današnjimi slovenskimi prosvetarji, krajevnim listom in občinskim odbornikom, vsaj enajst stoletij stara Ribnica/Reifnitz in nato Otok/Maria Wörth ob Vrbskem jezeru. Tu bo zopet treba vzeti v roke umetnostno-zgodovinski vodič, predvsem pa se spomniti, da so morda prav v tem središču pokristjanjevanja Karantancev okoli leta 1000 nastali „Brižinski spomeniki“. O vsakem od navedenih krajev se da v strokovni literaturi najti kup zanimivosti, vsak posebej bi bil vreden podrobnega ogleda.

Skok na severno stran jezera predlagam zaradi Šmartina/St. Martin am Techelsberg s slovenskimi podnapisi pod cerkvenimi freskami iz srede 18. stol. (v 15. stol. pa je tu župnikoval zgodovinar Jakob Unrest) in spomenikom petim partizanom na pokopališču ter zaradi bližnjih Kostanj/Köstenberg, kjer je bil doma najbolj znani bukovnik Andrej Šuster Drabosnjak (1768–1825), nato pesnik Andrej Kokot (r. 1936), sedaj pa rod, ki si je zgradil ličen kulturni dom in ki še vedno pošilja svoje otroke k dvojezičnemu pouku.

Na povratku se med Vrbo/Velden in Rožekom/Rosegg v Zopračah/Selpritsch spomnimo, da se je 18.9.1870 tam na velikem taboru zbralo skoraj 10.000 koroških Slovencev: toliko jih sedaj avstrijski „statistiki“ ne naštejejo več na vsem Koroškem. V Šentpetru/St. Peter pred Šentjakobom že od leta 1908 stoji ponosno poslopje slovenske narodne šole: sedaj v njej delujeta šola za ženske oziroma administrativne poklice in dvojezični otroški vrtec.

Šentjakob/St. Jakob i.R. je v zgodovini koroških Slovencev zadnjega poldruega stoletja odigral pomembno mesto kot središče zahodnega Roža. Narodna zgodovina sega tu od ustanovitve „Posojilnice Št. Jakobske v Rožu“ 5. 9. 1872 (prva uspešna kmečka hranilnica in posojilnica na Koroškem in na vsem Slovenskem; oglej si spominsko ploščo na poslopiju sedanjje posojilnice na trgu sredi naselja), preko bojev za severno mejo in partizanstva pa do npr. potrditve izjemne uspešnosti pevskega zbora „Rož“ na tematskem koncertu „Ponižani in razžaljeni“ s pesmimi ogroženih narodov v letu 1988. Več o Šentjakobu v strokovni literaturi. Tu naj opozorimo le še na

<<< O *Hodišah* in *Hodiškem jezeru* se na kratko lahko poučimo v *ES*. Tam pa niso posebej omenjeni Hodiški gospodje, katerih najbolj znan je bil Lenart, salzburški nadškof 1495-1519. Med obema vojnoma je tu župnikoval Janez Starc (1885-1953), 1927-32 deželni poslanec, 1938-45 pregnanec, 1949 ob ustanovitvi Narodnega sveta kor. Slov. njegov podpredsednik. Od 1953 je hodiški župnik Lovro Kaselj (r. 1913), znan publicist, 1971-1983 preds. Krščanske kulturne zveze.

<<< Na poti iz Hodiš proti Vrbskemu jezeru v vasi Železnica / Schelesnitz lahko zavijemo proti 851 m visoki Jedovci / Pyramidenkogel s 54 m visokim razglednim stolpom, na vrh katerega vas za nekaj deset šilingov pripelje dvigalo. Ob lepem vremenu se vidi vso Celovško kotlino.

.....

.....

<<< O Unrestu (ok. 1430 - 1500), "najpomembnejšem kronistu 15. stol. na slov. tleh", je B. Grafenauer napisal obsežno geslo v *SBL*, kjer vpleta tudi podatek, da so še 1880 v Šmartinu na T. Slovenci predstavljali 91,3 odstotka prebivalstva.

<<< Z obnovitvijo igranja Drabosnjakovega *Pasijona* na Kostanjah so se zelo pomnožili znanstveni spisi o njem. - O A. Kokotu v *ES* in še kje.

<<< Kraji južno od Vrbskega jezera na Gurah ostajajo na tokratnem našem izletu večinoma izpuščeni; ne velja pa jih pozabiti ...

<<< Avstrijska statistika Slovence namreč še vedno deli v različne kategorije in posebej popisuje tudi "vindišarje", ki so jih prvič v "statistiko" uvedli nacisti leta 1939.

<<< V šolskem letu 1989/90 je v šentpetrskem zavodu pričela delovati petletna Višja šola za gospodarske poklice z maturo.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

zanimivo okolico: na Bleščeči planini/Rossalm ima Slovensko planinsko društvo od leta 1959 svojo kočo. Spominska plošča na koči spominja na to, da so januarja 1945 v bližnjem bunkerju nad Arihovo pečjo/Arichwand nemški policisti obkolili in pobili osem partizanskih aktivistov. V njihov spomin vsako leto februarja prirejajo zimski pohod na Arihovo peč. Padli borci so pokopani na šentjacobskem pokopališču. V Svatnah/Schlatten naj bi bila pri Miklovih doma lepa Zala, ki je po dolgih letih ušla iz turškega suženjstva. V Lešah/Lessach se je rodil slovničar in literarni urednik Anton Janežič (1828–1869) in še vrsta drugih znamenitih Janežičev do kmečkega in občinskega politika Janka (r.1914), ki je bil med drugim dolgoletni podpredsednik Narodnega sveta koroških Slovencev, in Franca (r. 1956), ki sedaj vodi slovensko listo v občini Šentjakob. V Lešah ima gostilno znana partizanska družina Gabriel. V sosednji Breznici/Friessnitz se je rodil narodni delavec in urednik *Slovenskega vestnika* Rado Janežič (r. 1927).V okolici Šentjakoba so zanimive „javke“ (na seznamu A–69 do A–72).

V Svečah/Suetschach se kaže ustaviti zaradi Goršetove galerije koroških slovenskih mož, da se spomnimo tam rojenega vodilnega politika iz preteklega stoletja Andreja Einspielerja (1813–1888, slovenski zastopnik v koroškem deželnem zboru in v celovškem mestnem odboru, prvi predsednik Mohorjeve družbe, izdajatelj vrste listov itd.) ter njegovega nečaka in organizacijskega naslednika Gregorja (1853–1927, deželni poslanec, izdajatelj lista „Mir“, ustanovitelj Katoliškega političnega in gospodarskega društva za Koroške Slovence). V Svečah je bil doma še bukovnik Miha Andreaš (1762–1821), eden prvih koroških slovenskih komunistov Gregor Kersche (od nacistov ubit verjetno 1944). Tu so doma šolniki in narodni delavci iz družine Inzko, od katerih posebej omenimo le Valentina (r. 1923), ki je bil do nedavna vodja manjšinskega šolskega oddelka, 1960–68 predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev, v cerkvenih gremijih že dve desetletji dejaven za narodnostno sporazumevanje. Sovaščana sta tudi profesorja celovške slovenske gimnazije Anton Feinig (r. 1931), ki je za Inzkom prevzel nadzorništvo nad srednjim šolstvom za koroške Slovence, ter Janko Zerzer (r. 1935), predsednik Krščanske kulturne zveze. Stopiti velja še streljaj do sveškega pokopališča, kjer leži v partizanskem grobu organizator NOB na zahodnem Koroškem narodni heroj Matija Verdnik Tomaž (1916–1944).

<<< Na Tešinj / Tösching si je ustvaril domačijo Ziljan dr. Vinko Zwitter, ki ga bomo predstavili ob obisku njegovih rodnih Drašč.

<<< Zahodno od Šentjakoba leže Gorinčiče / Gorintschach, kjer se je rodil narodni preroditelj Matija Ahacel (1779-1845), znan še iz šolskih knjig. Ko smo ljubljanski taborniki 1969 taborili nedaleč proč v Kotu / Winkl, se te krajevne bližine nismo prav zavedali, čeprav smo prepešali dobršen del okolice. Tudi "čez mejo" v Ziljo smo šli radi, posebej do Baškega jezera. In na Bleščečo planino, na Jepo. mimo tete Eve v Paradižu / Paradies in pod večer v hlad ribnika dr. Hoje.

<<< Janko Janežič je leta 1992 umrl.

<<< Prav vsi naštetih znani vaščani Sveč imajo svoja osebna gesla v *SBL* ali *ES* ali v obeh referenčnih publikacijah. Ne znam pa na hitro razrešiti uganke, kje se je res rodil bukovník Andreas: v Svečah, v Bistrici v Rožu ali v Bistrici pri Šentjakobu v Rožu, ki je v nemščini med petimi koroškimi Bisticami edina samo *Feistriz*.

<<< Enigmo o Kerschetovi smrti je pred nedavno napol razrešil France Filipič: Kersche je vojno preživel in se vrnil v Sovjetsko zvezo, od koder se je bil 1943 prebil organizirat odporniško gibanje na Dunaju. Pred 1956, ko so ga rehabilitirali, je umrl v Magancu blizu Dnjepropetrovska; prim. članek v *ES*.

<<< Profesor Zerzer je zdaj ravnatelj Višje šole za gospodarske poklice v Šentpetru pri Šentjakobu v Rožu / St. Peter.

Pri Bistrici/Feistritz i.R. čez Dravo na obisk Biličovsa/Ludmannsdorf, ki bi ga po njegovem slovenstvu v preteklosti in sedanjosti lahko primerjali le še s Selami in podjunsko Globasnico: dva slovenska deželna poslanca v zgodovini, še vedno slovenski župan, edini uradni dvojezični vrtec na Koroškem, društvo „Bilka“, itd. Oba poslanca sta „Miklavževa“: Janko Ogris (1898–1981) je bil član koroškega deželnega zbora v letih 1933–34, sicer pa združni in prosvetni delavec ter bilčovski podžupan; njegov sin Hanzi (r. 1928) je bil poslanec v letih 1970–75, je dolgoletni župan, vodilne funkcije pa je opravljal v vrsti slovenskih koroških organizacij – od mladinske do združne in osrednje Zveze slovenskih organizacij, katere podpredsednik je bil poldrugo desetletje. Pri Miklavžu je žig javke A–65.

V Kotmari vasi/Kötmannsdorf je pokopan legendarni Karel Prušnik Gašper (1910–1980), revolucionar, organizator NOB na vzhodnem Koroškem, povojni politični voditelj in predsednik Zveze koroških partizanov ter pisec partizanskih spominov „Gamsi na plazu“. Na pokopališču mu delajo družbo trije neznani partizani ter nekdanji slovenski župan Matija Prosekar (1860–1927), ki je bil zaradi svojega vsestranskega in odločnega narodnega delovanja leta 1916 kot veleizdajalec obsojen na smrt, a jo je odnesel z zaporom, ki ga je okušal tudi po razpadu monarhije in nastanku avstrijske republike. Prosekarjevo narodnostno delo še danes nadaljujejo kotmirski zadrugarji, občinski politiki (s slovenskim listom) in člani prosvetnega društva „Gorjanci“, ki so leta 1985 praznovali že stoletnico delovanja.

Če nam čas dopušča, se na povratku lahko malo spočijemo od zgodovine in zavijemo v Slovenji Plajberk/Windisch Bleiberg. Kraj ima sicer tudi zanimivo preteklost (posebej tudi v času NOB, ko so partizani dvakrat zavzeli tamkajšnjo nemško postojanko), pomembne vaščane (tu je doma npr. predsednik Zveze Slovenskih organizacij in direktor tovarne celuloze „Obir“ na Rebrci Feliks Wieser ml., rojen 1950), a nas bo poleti ali pozimi prevzel predvsem s svojo naravno lepoto. Lahko se sprehodimo tudi skozi bližnjo Čepovo sotesko, da se nadihamo zraka pred ljubeljskimi zavoji in izpušnimi hlapi v predoru.

Beleške: .....

.....
.....
.....
<<< Tudi 1990 izvoljena bilčovška županja Štefka Quantschnig je slovenska socialistka in je maturantka celovške slovenske gimnazije. Podžupan je Hanzi Ogris ml., ki je od 1992 tudi podpreds. Zveze slovenskih organizacij.

<<< Oba poslanca Ogrisa bosta letos dobila svoje geslo v 8. zv. ES.

.....
<<< Na bilčovškem pokopališču leži dr. Pavle Zablatnik (1912-1993), doma iz bližnjega Bilnjovsa / Fellersdorf. Po poklicu duhovnik je znan kot narodopisec, šolnik in prosvetni delavec. 1957-68 je bil predsednik Krščanske kulturne zveze, 1968-77 prikljubljen ravnatelj Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu. Več v SBL in številnih nekrologih.

<<< Za K. Prušnika glej še podatke pri njegovem rojstnem kraju Lepeni.

.....
<<< Več o M. Prosekarju v SBL.

.....
<<< Za prihodnji izlet si prihranimo še npr. obiske gradu Humperk / Hollenburg, ki je tisočletje varoval prehod čez Dravo (obiski so možni med tednom ves dan in ob sobotah dopoldne), južno od Drave pa še Kaplo ob Dravi / Kappel an der Drau, sedež prafare in z vrsto zanimivih župnikov v našem stoletju; med njimi Valentin Limpel, na katerega so leta 1921 streljali, prizadevni zgodovinar Štefan Singer (1871-1945), sedaj Franc Hudl iz Globasnice.

<<< Za Borovlje si le zavežemo robec (in jezik ?) za drugič.

.....
<<< Ing. Feliks Wieser je od začetka devetdesetih predvsem celovski poslovnež; več do tedaj v SBL. Na domu Wieserjevih, pri Šašelnu so 1985 odkrili partizanski spomenik.

<<< Spet le naštejmo par znanih Plajberčanov (po zaslugi knjige zdaj znamo prebivalce prav poimenovati !): sodnik in narodopisec Josip Šašel - Wieser (1883-1961), tajnik Slovenske prosvetne zveze zgodovinar dr. Janko Malle (r. 1952), dialektologinja in etnologinja dr. Herta Lausegger-Maurer (1953), pesnica Jožica Čertov-Druml (1960). In še bi se jih našlo, ki bi sodili v izbor tu in pri drugih naših postankih. A ne glede na vse možne zamere in očitke je tega potovanja in strani konec.

Podjuna – med Peco in Svinjo planino

Tokratna pot na Koroško bo nekaj krajša (iz Ljubljane okoli 270 km), zato pa ne bo manjkalo ovinkov in vzponov. Na to naj se tisti z občutljivejšimi želodčki pripravijo z zaužitjem tablete, še preden pred Sp. Jezerskim na desni strani ceste za seboj pustimo dva večja mejna kamna, ki spominjata, da je do konca prve svetovne vojne koroška dežela tu segala nekaj dlje na jug.

Danes je najbolj južni kraj v Avstriji Bela/Vellach, znan po vrelicih kisle vode. Zanikrne krajevne table le ne spreglejmo, saj je med redkimi dvojezičnimi, in to še ob glavni cesti. Da pot po dolini Bele ni bila brez nevarnosti, nas na skalni steni opomni desetmeterska slika zavetnika popotnikov sv. Krištofa. Bela in bližnji Remšenik/Remschenig sta bili zanesljivi partizanski oporišči in sta zato plačala tudi visok krvni davek. Druga četa Koroškega bataljona je 6. 11. 1943 z drznim napadom „točno opoldne“ zavzela nemško orožniško postajo v Beli.

S Kranjem pobrateno mestece Železna Kapla/Eisenkappel navzven kaže precej nemško lice, je pa središče še skoraj povsem slovenskega okolja, kamor spadajo gorske doline Bela, Remšenik, Lepena, Lobnik, Korte in Obirsko. Kapla (ime pride od kapele in zato ni Kaplja) ima zanimivo zgodovino od rimskih časov pa do NOB in povojnega časa. Ker pa jo najdemo v vsakem vodniku, prihranimo prostor za opozorila pri kakem manj znanem kraju.

Gorski Lobnik/Lobnig je dal Slovencem prvo znanstvenico z doktoratom – naravoslovko Angelo Piskernik (1886–1967), narodnega heroja Franca Pasterka Lenarta (1912–43), aktivistko OF, predsednico koroške AFŽ – Antifašistične fronte žena – partizanko Johano (Ivanko) Sadolšek Zalo (r. 1923) in danes najbolj znanega koroškega slovenskega pisatelja Florijana Lipuša (r. 1937). Od tod so po anšlusu fantje zbežali v Jugoslavijo in se tako izognili vpoklicu v Hitlerjevo vojsko. Poleti 1942 je tam nastal verjetno prvi koroški odbor OF, na Lobniku je bila aprila 1943 ustanovljena koroška AFŽ, od tod je nacistični policiji že novembra 1942 ubežal v gozd poznejši koroški partizanski voditelj Karel Prušnik–Gašper. V Lobniku so javke A–29 do A–31.

Spodnji tok Bele varuje stara komenda na Reberci/Rechberg, v kateri je sedaj slovenski mladinski center Katoliške

Beleške: .....

.....

.....

<<< Tudi za višino prelaza čez Jezerski vrh / Seebergpass najdemo različne podatke: od 1215 do 1218 m. Promet čezenj je tekel že v predzgodovinski in rimski dobi ter je do 16. stol. je prekašal ljubeljskega.

<<< V Beli se je rodil Anton Svetina st. (1849-1917), učitelj, notar in narodni delavec; več o njem v *SBL*.

<<< V Remšeniku se je rodil urednik, publicist in pesnik Lipe Haderlap (r. 1849), katerega izginotje 1896 še vedno ni pojasnjeno.

<<< Obirsko / Ebriach in Korte / Trögern sta tokrat lahko le predloga za prihodnji izlet, saj si, to zaslužita zaradi svoje naravne lepote, enkratne gorske cerkvice na Obirskem in svojih prebivalcev. Na Obirskem so mdr. rojeni partizanski prvoborec Johan Županc (1915-43), sodnik in preds. Slov. prosvetne zveze dr. Avguštin Brumnik (r. 1949), slavist dr. Ludvik Karničar (1949) in skladatelj Hanzi Artač (1951). Tu je učiteljeval pisatelj Valentin Polanšek in župnikoval Tomaž Holmar. V Kortah pa so doma Smrtnikovi fantje, ki so že možje, tudi v občinski sobi v Žel. Kapli.

.....

.....

<<< Glede Lobnika danes velja omeniti skupnost *Longo mai*, ki več kot vzorno demonstrira možnosti narodnostnega sožitja in nadaljuje tudi tradicije boja proti fašistični nevarnosti in za demokratizacijo koroške in širše družbe: iz nemškega jezikovnega prostora priseljena Brigitte in Thomas Busch mdr. rešujeta pred ukinitvijo dvojezično šolo v Lepeni.

<<< Z velikim avtobusom nikarte poskušati naravnost iz smeri Žel Kaple na Rebrco, pač pa po ovinku mimo Miklavčevega. Z Rebrco v polpreteklosti sta povezani dve imeni: pripovednik dr. Ožbolt Ilainig/Ilavnik (tu r. 1876, u.v. Lenartu 1945) ter pisatelj in dramatik dr. Metod Turnšek (1909-76); danes je rebrški "komtur" župnik iz Žel. Kaple Poldej Zunder.

prosvete. Na mestu starih fužin ob reki pa že od 1890 deluje tovarna celuloze. Zadnje desetletje posluje v okviru Slovenija-papirja in daje kruh dobršnemu delu Podjune, saj zaposluje tudi več stotin dobaviteljev lesa. Velik dvojezični napis nas opozarja na slovensko solastništvo in na bližino gore Obir.

Dvojezičen je napis tudi na tovarni pohištva v sosednji Žitari vasi/Sittersdorf. Kraj je sedež istoimenske občine, kjer se Slovenci v občinskem odboru zavzeto borijo za svoje pravice; izdajajo tudi svoj „Žitrajski list“. Iz časopisnih poročil se boste lahko spomnili, da tamkajšnji ravnatelj ljudske šole Franc Kuko-vica (r. 1933, že nekaj let tudi podpredsednik Zveze slovenskih organizacij), vztrajno namešča dvojezične napise v šolskem poslo-pju. Na nekdanje vinograde s kislim „žitrajcem“ spominja ime dejavnega prosvetnega društva „Trta“, ki se prizadeva za legalizacijo svojega TV-pretvornika, ki bi prinesel v domove tudi slovensko televizijo. Oblasti že leta dolgo zavračajo tudi zahtevo po dvojezičnem otroškem vrtcu. V starem središču vasi pa zaradi dolgoletne neuporabe in nefunkcionalnosti propada stav-ba Narodnega doma, ki so ga leta 1952 obnovili mladinski brigadirji.

Skozi Mlinče/Müllnern, kjer je doma rod Wakounigov (v Slovenskem biografskem leksikonu so predstavljeni Jože, Vladi-mir, Franc in Stane), nas pot privede v Šentprimož/St. Primus, kjer dvojezični vrtec že uspešno deluje. Priskrbeti pa so si ga morali Slovenci sami pod okriljem Slovenskega šolskega društva, ki ga tu pooseblja Milena Gröblacher (r. 1921 v Škocjanu; od 1943 sodelavka OF, ves povojni čas v vodstvu naprednih sloven-skih organizacij). Ob vrtcu stoji leta 1980 odprti dom prosvet-nega društva „Danica“, čez cesto pa še sodobna Bitenčeva cerkev. V sosednjih Veselah/Wesielach se lahko ustavimo v gostišču, kjer je doma predsednik Zveze koroških partizanov Janez Wutte Luc (r. 1918), ki nam lahko pove o bojih na Svinji planini, na severnem robu slovenske poselitve, prav tako pa o povojnih prizadevanjih za pravice slovenske manjšine v Avstriji. Tudi Lucov brat Anton – Janez (r. 1914) je bil partizan, od 1944 član PO OF, po vojni pa profesor celovške slovenske gimnazije. Pri **Wuttejevih** pd. Urankovih je žig javke A–21.

Ker nam primanjkuje časa, samo na zemljevidu poiščemo bližnje kraje, kot so starodavni Šentvid/St. Veit in Kamen/Stein (rojstni kraj prof. Joška Tischlerja), Tinje/Tainach z

Beleške: .....
<<< Zaradi varstva okolja je tovarna celuloze po sto letih morala prenehati obratovati.

<<< Omembo gore Obir dopolnimo z opozorilom na novo odprte Obirske kapniške jame. Ta in druga nova turistična ponudba v bližnji okolici ni mogla nadomestiti izguba delovnih mest in izguba prodaje lesa.

.....

<<< Ravnateljju Kukovici je potekel mandat podpreds. Zveze slov. organizacij, pod njegovim vodstvom pa je zelo živahno Strokovno pedagoško združenje, ki izdaja učila, didaktične igre in priročnike.

<<< Poleg imena prosvetnega društva spominja na trto tudi ime bližnje vasi Vinogradi / Weinberg.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

<<< Najobsežnejši zapis o M. Gröblacher v *Slovenskem vestniku*, Clc. 13.2.1981.

<<< Popravi iz "Bitenčeva" v "Bavdaževa" - po avtorju arhitektu Juriju Bavdažu.

.....

<<< Wuttejeve spomine na partizanstvo na Svinji planini je romansirал Valentin Polanšek v knjigi *Sla po svobodi*, Clc 1985.

.....

.....

.....

.....

osrednjim koroškimi slovenskimi katoliškimi prosvetnim domom, Goreča vas/Brenndorf (roj. kraj prosvetnega in šolskega organizatorja Mateja Ražuna, 1856–1943), Straša vas/Schreckendorf, kjer je doma slavist prof. Erik Prunč (r. 1941). Zares pa se mimo Klopinjskega jezera (najtoplejšega v Avstriji) odpeljemo v Škocjan/St. Kanzian. Vse do najnovejšega časa je tam dovolj omembe vrednih dogodkov: v sedemdesetih letih podiranje dvojezičnih krajevnih napisov, aretacije slovenskih demonstrantov, postavitve zasebnega dvojezičnega krajevnega napisa, sumljiv poskus razstrelitve bramborskega spomenika. Na pokopališču se pol stoletja po anšlusu posebej spomnimo deželnega poslanca Vinka Poljanca, prve žrtve nacizma med koroškimi Slovenci (1876–1938); ob njem počivata še Ražun in dachauska žrtev kaplan Kutej. Ne pozabimo tudi na partizanski pomnik.

Skozi industrijsko Sinčo vas/Kühnsdorf in skozi podjunsko središče Velikovec/Völkermarkt (spet pogledimo enega od vodnikov!) še v velikovško predmestje Šentrupert/St. Ruprecht. Na Koroškem ni nič čudnega, če je naš tamkajšnji cilj spet pokopališče. Na njem ob lepi romanski cerkvi počiva dolgoletni voditelj koroških Slovencev, zdravnik in deželni poslanec dr. Franc Petek (1885–1965; več o njem v knjigi „Iz mojih spominov“, Ljubljana–Borovlje, 1979). Sem so bili leta 1946 v skupni grob položeni partizani s Svinje planine; nad 80 jih je, poleg Slovencev tudi pripadniki sedmih drugih narodov. Spomenik so jim nikoli odkriti „neznanci“ kmalu razstrelili, okrnjeno obnovljenega pa še nekajkrat premazali. Nihče pa se ne spotika ob grobišče kvizlinških vojakov z ustaškim generalom, ki je maja 1945 pribežal na Koroško. Kar s pokopališča vidimo še bližnjo prvo slovensko zasebno šolo na Koroškem (od 1896; sedaj je v njej slovenska gospodinjstva šola).

V Vovbrah/Haimburg, kjer so pred tisočletjem stolovali sorodniki poznejših celjskih grofov Vovbržani, se pričnemo vzpenjati proti najbolj sončni vasi v Avstriji, proti 1152 m visoko ležečim Djekšam/Diex na južnem robu Svinje (oz. Svinške – po svinču in ne po svinjah imenovane) planine in na severnem robu slovenske narodnostne meje. „Mons Diehse“ se prvič omenja že leta 895, od 1168 vemo za cerkev sv. Martina, ki je bila večkrat dozidana in ima dva vitka zvonika. Za nas bo poleg slovenskega križevega pota v cerkvi zanimivo še obzidje iz 15. stoletja. S taborom in s severno lego na narodnostni meji se z

<<< Strnjena informacija o *Katoliškem domu prosvete Sodalitas* je v *ES*, kjer nastopa tudi njegov rektor Jože Kopeinig (r. 1941 v Šentpetru na Vašinjah / St. Peter am Wallersberg), ki spet doziduje dom v Tinjah.
<<< M. Ražun zaradi svoje izjemne politične, gospodarske in kulturne dejavnosti ni prišel le v slovenski ampak tudi v avstrijski biogr. leksikon.
<<< E. Prunč je tudi pesnik, kulturni organizator, predvsem pa vodja univerzitetnega inštituta za prevajanje v Gradcu.

.....
<<< Blizu Klopinskega jezera je v Podgradu / Unterburg doma tudi v avstrijskih okvirih priznani pesnik in pisatelj Janko Ferk (r. 1958).
<<< V. Poljanec je bil pred J. Tischlerjem tudi preds. Slov. krščansko-socialne (oz. od 1934: prosvetne) zveze, aretiran je bil že na dan plebiscita, iz zapora pa je prišel na smrt bolan; več v *SBL* in *ES*.
<<< Anton Kutej (13.7.1909 - 16.2.1941) je odkrito zavrnil služenje v hitlerjevi vojski in bil spomladi 1940 in brez obsodbe poslan v Dachau.
<<< V Sinči vas živi dr. Matevž Grilc (r. 1946 v Podkraju / Unterort ob vznožju Pece). V narodnih organizacijah je bil dejaven že od dijaških let, 1973-76 je bil podpreds., od tedaj pa je preds. Narodnega sveta kor. Slovencev. V Celovcu ima odvetniško pisarno; več glej v *ES*.

.....
<<< F. Petek še ni bil obdelan v *SBL*, v kratkem pa bo v *ES*.
.....
.....
.....
.....

<<< Šolo v Šentrupertu uspešno vodijo slovenske šolske sestre.

<<< V Vovbrah so v bojih za severno mejo 29.4.1919 pri domačiji Grilovih p.d. Mentlovih volkswehrovci pobili ranjenega Srečka Puncerja (r. 1895 v Loki pri Zidanem mostu), tedanjega urednika velikovškega lista *Jugoslovenski Korotan*; več o njem v *SBL*. Do plebiscita so imeli v Vovbrah Pevsko društvo "Slavček", Krščansko-socialno izobraževalno društvo, čitalnico in le enkrat v mesecu nemško pridigo. Po plebiscitu je slovenski živelj močno nazadoval. čeprav je bilo po privatnem štetju 1930 od 1600 prebivalcev le 80 pravih Nemcev. Iz tedanje občine Vovbre so nacisti 1942 izselili 4 slov. družine.

Djekšami primerjata še bližnja Kneža/Grafenbach in Krčanje/Greutschach. Na Djekšah se ob grobu spomnimo našega severnega mejnika župnika Ignacija Murija (1891–1975).

Še leta 1900 je na Djekšah za nemško stranko glasoval baje samo tedanji učitelj. Slovenci so imeli v občinskem odboru večino še vse do leta 1928. Do leta 1925 je bila župnija tudi v cerkvenem pogledu le slovenska. Odtlej je dvojezična. Po plebiscitu je zamrlo tudi delovanje izobraževalnega društva „Trdnjava“, katerega knjižnico so 1941 zaplenili nacisti. Partizanski boj na Svinji planini je bil izjemno težak in krvav. Ob Polanškovem romanu „Sla po svobodi“ (Celovec 1985) bi partizanska epopeja okolice Djekš zaslužila tudi zgodovinopisno obdelavo. Kontrolna točka za „Koroška partizanska pota“ je domačija Karlut v sosednji Kneži, kjer stoji tudi spomenik v opombo na 23. 7. 1944, ko so se nacisti maščevali za podporo, ki so jo domači nudili partizanom.

Zaradi težavnih življenjskih pogojev se prebivalstvo občine Djekše že desetletja zmanjšuje. Kljub ponemčevanju pa še deluje stoletna slovenska posojilnica (v novih prostorih), nekaj otrok je še prijavljenih k dvojezičnemu pouku. Ob koncu tedna v vasi lahko srečamo sedaj najbolj znanega slovenskega Djekšana Filipa Warascha (r. 1945), ki je leta 1973 prvič po vojni uspel priti v občinski odbor z glasovi za slovensko listo, sicer pa ga poznamo kot tajnika in podpredsednika Narodnega sveta koroških Slovencev in kot poslovneža v Celovcu.

Med počitkom na gorskih travnikih in med pogledovanjem na Podjuno, proti Peci in Obirju si ob lepem vremenu na trati pod cerkvijo ne pozabimo ogledati še enostavne, a učinkovite priprave za merjenje insolacije (števila sončnih ur), steklene krogle, ki zbira žarke kot leča.

Po večjem ovinku mimo Vovber, Encelne vasi/Enzelsdorf, Grebinja/Griffen in Rude/Ruden pri Lipici/Lippitzbach prečkamo Dravo (če imamo prevelik avtobus, bo treba čez Dravo pri hidroelektrarni Kazaze/Edling) in na vzhodu pustimo za seboj cesto, ki skozi vrsto zanimivih krajev pelje v Labot/Lavamünd in prek meje v Dravograd. Pliberk/Bleiburg je seveda vreden postanka in sprehoda skozi mestece; v vodnikih bo morda manj pisalo o sedanjih prosvetnih dejavnostih društva „Edinost“, o galeriji Wernerja Berga, o močni slovenski občinski frakciji in o podjetni slovenski zadrugi. V južno ležečih Libu-

Beleške: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

<<< Nacistični vojaki so tedaj Karlutovo domačijo požgali, ustrelili očeta in mater, malega otroka pa odpeljali neznano kam.

.....

.....

.....

<<< Več o F. Waraschu v SBL.

.....

.....

.....

<<< V Stari vsaj / Altenmarkt pri Grebinju sta se rodila L. Kaselj, ki smo ga že omenili kot župnika v Hodišah, in svetovno znani literat Peter Handke (r. 1942), ki je po materi slovenskega rodu in je tudi član SAZU; več o njem že v ES.

<<< Tu izpuščamo omembo vsaj še ducata zanimivih krajev in dvakrat toliko pomembnih koroških Slovencev iz vzhodnega dela Podjune.

<<< Pliberk je prvič omenjen v listinah 1228, mesto je že od 1370, od 1393 pa je tu okoli prve nedelje v septembru letni sejem na travniku "jarmak", kjer sodelujejo tudi slov. podjetniki in prosvetarji. Te že več let vodita učitelj Joško Hudl (r. 1948 v Globasnici) in njegova žena Anita (r. 1946 v Kamniku), pisateljica in gledališka delavka. Oba sta pred leti gostila udeležence izleta KKS v Vogrčah/Rinkenberga, tokrat na "jarmaku".

čaj/Loibach so doma predvojni rektor ljubljanske univerze pravnik Radoslav Kušej (1875–1951), pesnica in prosvetna delavka Milka Hartman (r. 1902) in zborovodja Folti Hartman (1907–1984). Na Libuškem polju se je 15. 5. 1945 odigralo zadnje dejanje 2. svetovne vojne v Evropi, ko so morali tisoči ustašev in četnikov kapitulirati pred partizansko vojsko.

Skozi tisočletni Šmihel/St. Michael, mimo Bistrice/Feistritz (31. 7. 1870 je tam na prvem slovenskem koroškem taboru okoli 7000 zborovalcev podprlo zahteve po Zedinjeni Sloveniji in jezikovni enakopravnosti Slovencev) pod mogočno Matjaževo Peco in skozi Šteben/St. Stefan (kjer je bila pri Muhovčevih doma Prešernova mati Mina) pridemo v Globasnico/Globasnitz.

Na keltsko-rimsko preteklost tega kraja nas spominjajo izkopanine Juenne, ki si jih lahko ogledamo v občinskem muzeju in na Rozalijinem vrhu (Hemmaberg, 843 m), kjer so pred nedavnim odkrili tudi ostanke zgodnjekrščanske škofijske cerkve. Globasnica je omenjena v srednjeveškem listinskem gradivu že 1143. Na umetnostna obdobja od romanike do rokokoja nas spominja župna cerkev z začetki iz leta 1296. Globašani so bili v stari Avstriji med redkimi koroškimi Slovenci, ki so si uspeli priboriti nekaj več slovenskega pouka. 1902 je začela delovati hranilnica in posojilnica, 1903 slovensko prosvetno društvo, 1911 živinorejska zadruga. Današnje delovanje teh organizacij se pozna tudi v zastopanosti Slovencev v občinskem odboru in v še neogroženi izvolitvi slovenskega socialističnega župana; že več period je to Albert Sadjak (r. 1931), nekdanji urednik „Našega tednika“ in tajnik Krščanske kulturne zveze.

Že po nacistični priključitvi Avstrije se je tam 31. 7. 1938 nad 1000 ljudi udeležilo „slovenskega dne“. Globaška občina je dala 11 partizanov, 26 ljudi pa je bilo aretiranih ali poslanih v koncentracijska taborišča. Januarja 1944 so partizani napadli orožniško postajo ter razdejali občinsko hišo in pošto. Verjetno je tudi ta uporniška tradicija prispevala k še vedno razgibanemu kulturnemu življenju (majski „Globaški kulturni teden“ ipd.). Občina z okoli 1.600 prebivalci je do sedaj dala slovenski gimnaziji v Celovcu že precej čez sto dijakov.

Ljudskemu vižarju Francu Ledru-Lesičjaku (1833–1908) je pred njegovo kajžo postavljen spomenik; njegovo tradicijo je nadaljevala Matilda Košutnik (1899–1972). Pred dvema desetletjema smo se taborniki ljubljanskega Zmajevega odreda ob

svojih taborih v bližini spoprijateljili s profesorjem Joškom Huttrom (r. 1901), s sedanjim muzejskim kustosom Janom Havlom, s stebri slovenskega življenja v vasi Hudlovimi, s trgovcem in gostilničarjem Albertom Smrečnikom—Šoštarjem. Predvsem zaradi njih se tako radi vračamo v to vas na koncu globače pod Peco in Topico.

Novinci pa si naj za starejšo globaško zgodovino vzamejo v roke publikacijo Franz Glaser *Rimske izkopanine na Hemi pri Globasnici* (Celovec 1989). O slovenskem kulturnem življenju v kraju govori brošura *70 let katoliškega prosvetnega društva Globasnica* (Globasnica 1973). Današnja stvarnost v občini je predstavila priloga celovškega „Slovenskega vestnika“ 6. 12. 1988. O narodni in politični zavesti slovenskega prebivalstva v Globasnici obstoji tudi posebna etnopsihoanalitična študija treh mladih nemško govorečih raziskovalk iz leta 1981.

Če se na jezersko cesto ne vrnemo kar mimo Tihojskega jezera/Sonnegger See, pridemo še v Dobro vas/Eberndorf, trg z dobrimi tisoč prebivalci, sedež občine, sodnega okraja in cerkvenega dekanata. Osnovne informacije o splošni zgodovini kraja in o umetnostnih spomenikih si zdaj že lahko preberemo na kratko popisane v Enciklopediji Slovenije. O dobrolskih Slovencih le opozorilo, da so še do začetka tega stoletja uspeli izvoliti slovenskega župana. Slovenska Hranilnica in posojilnica je bila ustanovljena že leta 1890 in leta 1903 so si slovenski posojilničarji zgradili Narodni dom. Slovensko izobraževalno (oz. sedaj prosvetno) društvo „Srce“ je nastalo leta 1906, v letih 1914—23 je zgradilo dvonadstropni Kulturni dom. Po drugi vojni sta simbolizirali gospodarski vzpon družini Rutar s turističnimi in trgovskimi obrati ter Sienčnik z močnim sportskim podjetjem. Od pomembnejših Slovencev v trgu omenimo dr. Luko Sienčnika (1904—1989), živinozdravnika, plodnega publicista in vidnega voditelja povojnih naprednih organizacij koroških Slovencev; 1944—1945 je bil član partizanskega Znanstvenega inštituta v Kočevskem Rogu. Na Sienčnikovem domu pri Hojnikovih v bližnjih Mokrijah/Mökriach se je brat Andrej — Smrekar osvobodilnemu gibanju priključil že leta 1942, od 1944 pa je bil kot partizan tudi član PO OF.

Vračamo se naravnost na jug in šele na koncu Železne Kaple zavijemo na levo v Lepeno/Leppen. To je dolina slovenskih koroških samorastniških pisateljev in upornikov Haderlapovih (Lipej, Katarina, Tonči, Maja), partizanke in avtorice spomi-

<<< Sedaj že pokojni J. Hutter je kulturno deloval že pred 2. svet. vojno, po njej pa je bil med prvimi profesorji celovške slov. gimnazije.

<<< J. Havel je po rodu dunajski Čeh.

<<< Od Hudlovih tu omenimo globaškega podžupana Janeza (r.1937).

<<< Večina slov. kulturnih in družabnih prireditvev se odvija v novi dvorani, ki sta jo namesto stare podstrešne 1972 sezidala "Šoštarjeva" Albert in Rozina. Na prostem pa je najbolj priljubljen nogomet, saj so domači "žogobrci" dovolj uspešni.

<<< Lokalna atrakcija Globasnice je tudi pravljčni grad, ki si ga je sredi vasi sam zgradil mizar Johann Elbe: vstopnina je zdaj 100 SIT.

.....

<<< Na Globasnici bližnjih Čepičah / Tschepitschach, kjer zavijemo na levo, na zahod proti Dobri vasi, je druga sloveča slovenska gostilna - *Juenna* Alojza Gregoriča (r. 1935).

.....

.....

<<< Nekdanji preds. dobrolskega društva "Srce" Peter Mohar (r. 1899) je v visoki starosti čakal izid svoje knjige *Med nebom in peklom. Pričevanje iz plebiscitnega leta*. Lj.-Clc. 1986.

<<< Po svojem rojstvu v predplebiscitnem l. 1919 je Dobrolčanka tudi znana slovenska pisateljica Mimi Malenšek r. Konič.

<<< Z Dobrlo vasjo kot cerkvenim središčem je bila povezana vrsta znanih mož od zgodovinarja Marka Hanžiča (1683-1766) do generalnega vikarja v plebiscitnem času Matija Randia (1847-1927) in prošta Franca Brumnika (r. 1913).

<<< Več znanih osebnosti na šolskem, kulturnem in političnem področju dajejo tudi družina Vouk, v novejšem času družina Sturm.

.....

<<< Več o Luki Sienčniku v *SBL*, na zavikih njegovih knjig in v vrsti nekrologov ob smrti 21.1.1989.

<<< Več o Andreju Sienčniku (1897-1982) v *VKP - Vestniku koroških partizanov*, Lj. 16/1982, št. 1, s. 69-70.

.....

<<< Pred Železno Kaplo se spet peljemo skozi Miklavčevo / Miklauzhof, kjer je imel veleposest vodilni nemški nacionalc dr. Hans Steinacher, ki je bil po 2. svet. vojni obsojen zaradi pregnanstva kor. Slov. aprila 1942.

nov na NOB Helene Kuhar Jelke (1906–85), rojstni kraj Karla Prušnika Gašperja ter pisatelja Valentina Polanška (1928–85) in dolgoletno službeno mesto Florijana Lipuša. Po tej dolini je Prežihova žena ponoči tihotapila **njuni samo rastnici** „Čez goro k očetu“. To so partizanski kraji, ki so še v zadnjih dnevih vojne dali ogromen krvavi davek. Na samotni Peršmanovini na koncu doline so 25. 4. 1945 nacistične zveri pobile enajstčlansko družino in pri tem niso prizanesle niti 8-mesečnemu Mirku in 77-letni stari materi. Požgana domačija je bila pred leti urejena v muzej koroškega partizanstva in dom slovenske koroške mladine. Pred hišo je bil (1983) v prvotni obliki rekonstruiran razstreljeni partizanski spomenik iz pokopališča v Šentruptu pri Velikovcu. (Žig za javko A–33!)

Na tem idiličnem, a hkrati strašnem kraju, se pred povratkom iz Podjune še za hip zamislimo v simboliko, ki jo najdemo na tolikih krajih te koroške doline.

„Tam, čjer teče bistra Zila“

V koroškem slovenskem „vencu treh dolin“ dobimo pravi občutek, da potujemo po dolini šele, ko spremljamo spodnji tok Zilje pod masivnim Dobračem. Ziljska dolina se ne odlikuje le po svoji naravni lepoti; v njej je posejana vrsta umetnostno-zgodovinsko izjemnih cerkva, po vaseh še živijo stari običaji, tudi ziljsko narodno nošo je mogoče kar pogosto videti.

Slovenci tod govorijo svoje narečje z vrsto arhaičnih izrazov in jezikovnih oblik. Zaradi delne odrezanosti od narodne celote je bila tudi zgodovinska usoda Slovencev ob Zilji nekoliko drugačna od drugih koroških Slovencev: bolj so bili izpostavljeni nemškemu raznarodovalnemu pritisku, po prvi svetovni vojni sploh niso bili vključeni v plebiscitno ozemlje, tudi po drugi svetovni vojni se je Jugoslavija hitreje odrekla zahtevi po njihovi združitvi z matico. Po avstrijski zakonodaji Ziljska dolina ne sodi v območje uporabe slovenščine kot drugega uradnega jezika, noben kraj nima dvojezičnih krajevskih napisov. Nekaj slovenščine je še v šolah in malo več v cerkvah. In vendar so prav s tega narodnega obrobja prišli Prešernov predhodnik Urban Jarnik, tvorec programa Zedinjene Slovenije Matija Majar Ziljski, rodova Grafenauerjev in Zwittrov ter v najnovejšem času še jata smučarskih skakalcev — „zahomških orlov“.

<<< Spomini J. Kuhar (Kuchar) so v nemški izdaji močno odmevali v avstrijski javnosti (slov. izdaja: *Jelka*, Lj. 1988).

<<< Enako velja za partizanske spomine K. Prušnika Gašperja (1910-1980), ki so pod naslovom *Gamsi na plazu* izšli v petih izdajah v treh jezikih. Prušnik je bil zaradi tiskanja slov. komunističnega lista *Kam* zaprt že 1935, med vojno je postal sekretar POOF za Koroško, po vojni pa je kot predsednik Zveze koroških partizanov ostal v vodstvu levičarskih manjšinskih organizacij in je bil zaradi boja za priključitev južne Koroške k Jugoslaviji oz. k matični Sloveniji spet zaprt v zloglasnem Karlavu.

<<< V. Polanška poznamo kot učitelja in pevovodjo na Obirskem, pesnika, pisatelja in kulturnega organizatorja; 1976-84 preds. Slov. prosvetne zveze. Tudi njegovo družino je med vojno zadela tragična usoda, podobna usodi Peršmanovih.

.....
.....
.....
.....
.....

<<< Dobrač, kot 2166 m visok vrh je tudi v nemščini Dobratsch, kot gorski masiv pa postane Villacher Alpe. Danes se večina obiskovalcev nanj povzpne po gorski cesti iz beljaškega predmestja Möltschach (slov. imena niti pri Zdovcu ne najdem) in nato pod vrh z žičnico, kar oboje je treba plačati. 164 m visok televizijski stolp sem si od daleč ogledoval že od vseh strani, "slovenske" in "nemške" cerkvice iz 17. stol. na vrhu Dobrača pa od blizu še ne, ker na Dobraču še nisem bil. Pa ne zaradi denarja, saj pravijo, da prečudovit razgled na vse strani preplača vsako mujo in vse stroške.

.....
.....
.....
.....
.....

Pot po Ziljski dolini je bila že velikokrat popisana. Poleg Singerjevega in Šircljevega vodnika (omenili smo ju v našem uvodnem zapisu), si velja prebrati zlasti prispevek *Ziljska dolina* Pavla Zablatnika v knjigi Zmage Kumrove *Od Dolan do Šmohora – Iz življenja Ziljanov po pripovedovanju domačinov* (Celje, 1981).

Če naš tokratni izlet – iz Ljubljane bo dolg 310–320 km – začnemo popisovati pri Vratih/Thörl (tja pridemo čez Koroško sedlo ali mimo Trbiža/Tarvisio/Tarvis), se lahko ob bogato poslikani cerkvi blizu mejnega prehoda spomnimo, da je v davnem letu 1227 koroški vojvoda na deželni meji pozdravil svojega gosta trubadurja Ulrika Lichtensteinskega, preoblečenega v Venero, lepo po slovensko: „Buge waz primi, gralva Venus!“ (Bog vas sprejmi, kraljeva Venera!). Na južni strani današnje avstrijsko-italijanske meje pa so v Kokovi/Coccau ob Ziljici leta 1478 pripravili slovenski kmetje in rajbeljski rudarji vse drugačen sprejem turškim plenilcem. Ker je deželna plemiška vojska zbežala na varno, so branilci podlegli v neenakem boju.

Morda še v jutranjem hladu opravimo brez postankov pot do jezikovne meje pri Šmohorju/Hermagor, občinskem in okrajnem središču, od koder se bomo obrnili nazaj na vzhod. Ko je 9. 9. 1856 tedaj mladi cesar Franc Jožef obiskal Šmohor, je bil začuden nad velikim številom slovenskih zastav. Pa mu je Matija Majar Ziljski pojasnil: „Od tod proti vzhodu so sami Slovani!“. Ko je oktobra 1971 tedanji predsednik Slovenske mladine na Koroškem Marjan Sturm v tem kraju na krajevno tablo dopisal tudi slovensko ime, je s tem „poškodoval javno lastnino“ (za to je bil obsojen), označil pa je tudi začetek odločnejšega boja koroških Slovencev za svoje mednarodno zagotovljene narodnostne pravice.

Po stranski cesti pridemo na Brdo/Egg, ki je bilo do 1973 še samostojna občina in še sedaj sodi v območje (ostankov) dvojezičnega šolstva. Neki drug Šturm, Anton po imenu, je bil kot tukajšnji župnik med prvo vojno obsojen na 18 mesecev zapora, ker je rekel, da Srbi niso bili krivi za sarajevski atentat na avstrijskega prestolonaslednika. Brdo je rojstni kraj skladatelja Antona Jobsta (1894–1981). Na pokopališču se velja ustaviti ob grobu koroškega slovenskega ljudskega trijuna Franca Grafenauerja (1860–1935), pred prvo svetovno vojno poslanca

Beleške: .....

.....
<<< Zlijsko dolino v desetletjih pred 1. svet. vojno je prikazala doma-
činka mag. Haidi Janschitz (1957-83) iz Semrač / Semering v knjigi
Gailtal / Zilja 1848-1918. Eine Region wird deutsch, Klj./Clc. 1990. Z
narodopisnega vidika gl. še novejšo delo Marije Makarovič et al. *Das
Gailtal*, Lj.-Clc. 1992.

.....
<<< Romansko-gotska cerkev sv. Andreja na Vratih je omenjena že
1169, slovi (po M. Zadnikarju) "kot osrednji spomenik srednjeveškega
stenskega slikarstva na Koroškem". Freske iz 1482-89 so delo
znanega Tomaža Beljaškega.

.....
<<< Šmohor je seveda tudi sedež župnije. Poznogotska cerkev ima lep
poznobaročni oltar. Kraj je omenjen že 1169. Ruplov vodnik nas opo-
minja, da je bil tu kar 33 let do svoje smrti dekan Jernej Levičnik (1808-
1883), ki si ga je kot pesnika sposodil France Prešeren; več o Levičniku
SBL in ES. Šmohor leži že zunaj sedanje slovenske jezikovne meje (po
zakonu pa je na glavni šoli mogoča prijava k dvojezičnemu pouku) in je
kar nekako izginil iz naše iz naše zavesti. Vanjo jo je oktobra 1971
skušal spet priklicati (tedaj) mladi Borut Marjan Sturm.

<<< Po poročilu v celovškem *Našem tedniku* 21.7.1989 v Potočah /
Potschach, 2 km južno od Šmohorja, slovensko govorijo vsaj še pri
družini Rogi pd. Grevževih.

.....
.....
.....
<<< Več o A. Jobstu v ES.

<<< Več o F. Grafenauerju v ES in posebej v knjigi dr. Josefa Lukana
Franz Grafenauer (1860-1935): Volkstribun der Kärntner Slowenen,
Klagenfurt / Celovec 1981.

v avstrijskem parlamentu in v koroškem deželnem zboru; tudi on je bil leta 1916 kot „veleizdajalec“ obsojen na 5 let težke ječe. Po prvi svetovni vojni je koroške Slovence zastopal tudi v začasnem narodnem predstavništvu novonastale jugoslovanske države. Poslanec je bil doma v bližnjih Mostah/Brugg, njegov sorodnik, literarni zgodovinar Ivan Grafenauer (1880–1964) pa v Veliki vasi/Micheldorf, streljaj zahodno od Brda. Ivanov sin Bogo je znan slovenski zgodovinar, rodil pa se je 1916. leta že v Ljubljani. V Dulah/Dellach se je rodil narodopisec Vinko Möderndorfer (1894–1958), nekaj višje v Melvičah/Mellweg pa Julij Felaher (1895–1969), manjšinski strokovnjak in organizator koroških prebežnikov v Jugoslaviji po izgubljenem plebiscitu 10.10.1920. Borlje/Förolach so znane po ustanovitvi Ziljske podružnice Slovenskega planinskega društva 18. 1. 1900; to je bilo prvo koroško slovensko planinsko društvo.

Po Brdu (in Mostah?) se velja ustaviti na gričku v Videnčah/Wittenig, kjer lahko poiščemo staro kajžo, v kateri se je rodil Matija Majar Ziljski (1809–1892). Še pred nekaj leti smo se lahko lepo po domače pogovorili z njegovim pranečakom; mlajši rod pa se že bolj malo zaveda, kako se je Majar s svojim političnim in kulturnim delom vtisnil v našo zgodovino (tudi v Moskvi napišejo kakšno knjigo o njem).

Na Potoku/Bach je novogradnja že nadomestila staro rojstno hišo Urbana Jarnika (1784–1844), pesnika, narodnega buditelja in učenega jezikoslovca. Če iz svojega šolskega znanja in iz literature nočemo o Jarniku izbrskati česa podrobnejšega, naj zadošča za ta „kratki kurz“ skozi Ziljo opomba, da so ga kot svojega vzornika hodili (v Možberk) obiskovat možje kot Prešeren, Slomšek in Vraz.

Do Šentštefana/St. Stefan in v Blače/Vorderberg ne bomo hodili. Tako bomo morali izpustiti še dve lepi stari cerkvi, ki ju podrobno opisuje Zadnikarjev vodnik. Draganče/Dragantschach so rojstni kraj Andreja Moritscha (r. 1936), ki je profesor zgodovine na dunajski univerzi. Čajna/Nötsch je občinsko središče. Znana je po skupini avstrijskih slikarjev (deloma slovenskega rodu), ki so se med vojnama zbirali tam in se poimenovali kot „Čajnski krog“: Franc Wiegele, Sebastjan Isepp, Anton Kolig, Anton Mahringer idr. Domačin Wiegele (1887–1944) je bil ubit ob zavezniškem bombardiranju. Ziljska partizanska četa je prodrla najdlje na zahod prav do Čajne.

Na desnem, južnem bregu reke je Bistrica na Zilji/Feistritz a.d. Gail, kjer je Bicarjev oče Jože Katnik (1862–1942) uglasbil pesem, ki smo jo uporabili za naslov tega zapisa. V lepi gotski cerkvi je župnikoval Anton Kuchling Dominkov (1903–88). Ker ni pozabil na svoj podjanski izvor, se je v naslovu svoje pesniške zbirke obrnil na drugo koroško reko – „Drava, povej, kje dom je moj“. Slovenska hranilnica in posojilnica je bila tam ustanovljena že daljnega 1891. leta; v njenem poslopu je sedaj ena od dveh ziljskih kontrolnih točk Koroške partizanske poti. Pri turistično prirejenem „štehvanju“ se je v zadnjem času slovenščina tudi v Bistrici že v glavnem izgubila.

Povsem slovensko pa je štehvanje – razbijanje sodca z dirjajočega konja – edino v sosednjem Zahomcu/Achomitz. Ker so traktorji izpodrinili konje, je tudi v teh nekoč po konjereji in prevozništvu daleč naokoli znanih krajih treba za štehvanje po kakšnega konja tudi v sosednjo vas (v Zahomcu štehvajo sredi septembra in so obiskovalcev iz Slovenije vedno veseli). Prosvetno društvo „Zila“ je bilo ustanovljeno že leta 1904, danes pa so med mladimi bolj znani smučarski skakalci (Schnabl, Wallner, Millong, Wiegele), ki vadijo na Bloudkovi 60-metrski skakalnici in manjši skakalnici, na koncu vasi prislonjeni ob prvi rob Karnskih Alp na južni strani doline. O polpreteklem življenju v vasi nam je do nedavna največ lahko povedal Niko Kriegl (1905–1988), katerega domačija je na glavni vaški cesti. Nasproti njegove hiše je dom Abujevih, kjer izvira in še vedno živi rod Zwittrov. Mladi gospodar Janko (r. 1948 ?), nekdanji član avstrijske smučarske reprezentance, je sedaj kot odbornik samostojne slovenske liste prvi podžupan občine Straja vas in eden izmed dveh slovenskih zastopnikov koroški kmetijski zbornici. Stric Franci (r. 1913) je odvetnik v Celovcu in je štiri povojna desetletja vodil napredno krilo koroških Slovencev. Med drugim je bil urednik „Slovenskega vestnika“, predsednik Slovenske prosvetne zveze in 1955–1982 predsednik Zveze slovenskih organizacij na Koroškem. Stric Mirt (r. 1917) pa je vodil Zvezo slovenskih zadrug v Celovcu in je sodeloval še pri drugih gospodarskih, političnih in prosvetnih dejavnostih manjšine. Pri Abujevih se je rodil tudi oče slovenskega zgodovinarja Frana Zwittra (1905–88), direktorja partizanskega Znanstvenega inštituta in rektorja ljubljanske univerze.

<<< Bistrico na Zilji tudi ES (po krivici ali nemarnosti) odpravi bolj na kratko. Pa je kraj prvič omenjen že l. 1119 in kapela 1182. Zadnikarjev vodnik obširno opisuje cerkev sv. Martina. V poldrugem stoletju prebivalstvo leta 1990/91 obnovljene samostojne občine ni nič naraslo. A še pred 1. svet. vojno je bil tu poštni urad, gasilsko društvo, prva zveza konjerejcev, prva mlekarna, planinsko društvo, Družba sv. Cirila in Metoda ter Kulturno društvo Zilja. H gospodarskemu obstanku prispeva tudi najbolj zahodna koroška slov. posojilnica, od avg. 1981 v novem posloplju.

<<< Več o A. Kuchlingu v literarnozgodovinskih pregledih.

.....

.....

<<< V Bistrici je štehanje na binkoštni ponedeljek.

.....

.....

<<< Pravilno je seveda *Millonig*, kar je znan ziljski priimek; v slovenski obliki *Milonik*. Smučanje je iz Ljubljane v Zahomec okoli l. 1930 zanesel domačin, tedanji bogoslovec Filip Millonig (1907-1987), pozneje dolga leta župnik v Štebnu pri Maloščah, dekan in kanonik, predsednik celovške Mohorjeve družbe itd.; več o njem *Nedelja*, Clc. 22.2.1987.

<<< Športno društvo Zahomec je bilo ust. 25.9.1953, 30-metrsko skakalnico so si uredili v naslednjem letu, 60-metrsko pa 1962. Za največje športne uspehe je bil zelo zaslužen domačin, odvetnik v Beljaku dr. Janko Wiegeler (1933-88), ki je društvu predsedoval prvih 35 let; več o njem *Naš tednik*, Clc. 26.8.1988.

<<< Več o N. Krieglju v celovškem *Koledarju Mohorjeve družbe 1989*, s. 95-96 in v *Našem tedniku*, Clc. 24.6.1988.

<<< Več o Janku Zwitteru (roj. 1946), od 1993 tudi predsedniku Koroške konjerejske zveze, v *Našem tedniku*, Clc. 21.8.1986 in v *Slovenskem vestniku*, Clc. 7.1.1994.

<<< Več o Franciju Zwitteru (umrl je 2.2.1994 v Celovcu) v *SBL*.

.....

<<< Več o Mirtu Zwitteru v *SBL*.

.....

.....

<<< Več o Franu Zwitteru v *SBL*, v spremni besedi h knjižnemu izboru njegovih razprav *O slovenskem narodnem vprašanju*, Lj. 1990 in v tam navedenih biobibliografijah.

V bližnjih Draščah/Draschitz je bil rojen še eden bolj znanih Zwittrov, in sicer Vinko (1904–77), ki je vodil konservativno krilo koroških Slovencev; že pred vojno je urejal „Koroškega Slovenca“, po vojni je bil med drugim tajnik Narodnega sveta koroških Slovencev in vodilno dejaven v raznih cerkvenih gremijih. S tem pa še zdaleč nismo našeli vseh članov te stare koroške slovenske rodbine, ki so se vpisali v kulturno in politično zgodovino. V Draščah je 14. 11. 1944 patrolja Ziljske čete pri preboju ubila nemškega policajca in drugega smrtno ranila, spopad velja za najbolj zahodni partizanski boj na Koroškem. Četa je imela zatočišče v „Kamnitem morju“ pod Dobračem.

Kamniti in zamočvirjeni predel pod Dobračem je ostanek podora, ki je ob hudem potresu 25. 1. 1348 pokopal več vasi, cerkva in gradov ter zajezil Ziljo, da je nastalo jezero skoraj do Šmohorja. O potresu in podoru je zapustil poročilo očividec opat benediktinskega samostana iz Podkloštra/Arnoldstein. Podklošter z okoliškimi kraji je zanimiv ne le zaradi samostana (od 1106), prometne lege, industrijske zgodovine, časov kmečkih uporov in turških vpadov, bojov za severno mejo, ampak tudi zaradi svoje okolice: v Ziljici/Gaillitz je najbolj zahodno koroško partizansko grobišče (kjer počivata dva nemško govoreča partizana, tretjega – Slovenca iz Kanalske doline pa so prekopal v domači kraj), v Zagoričah/Agoritschach in Sovčah/Seltshach pod tromejo na Peči so protireformacijo preživelí slovenski protestantje in do najnovejšega časa hranili prve slovenske tiske; v Pečah/Pöckau je ogleda vredna podružnična cerkva iz 14. in 15. stoletja.

Za slovensko narodno zgodovino so zanimivi tudi kraji naprej proti vzhodu, med katerimi posebej omenimo le Brnco/Fürnberg, ki jo zadnjih deset let poznamo po Elanovi tovarni smuči, nad 80 let pa po delovanju prosvetnega društva „Dobrač“. Splet cest in tretji največji ranžirni kolodvor v Avstriji nas opomnita, da smo praktično že v predmestju Beljaka/Villach. Včasih pa je sam Beljak (podatkov o mestnih znamenitostih ne bo težko izbrskati v splošnih turističnih priročnikih in tudi v tem primeru že v Enciklopediji Slovenije) sodil pod prafaro Marija na Zilji/Maria Gail. Prafara je imela podružnico tudi v Ratečah na južni strani Korenskega sedla; podatek nam razloži, zakaj hranijo slovenski Rateški rokopis (iz konca 14. stoletja) v celovškem arhivu in zakaj ga imenujejo tudi Celovski.

V Mariji na Zilji je bil rojen sopotnik slovenske Moderne Fran Eller (1873–1956), poklicno profesor prava na ljubljanski univerzi; tod je 1906–19 župnikoval tudi pisatelj Fran Ksaver Meško (1874–1964). Predvsem pa velja zaviti v to sedanje beljaško predmestje zaradi lepega razgleda in cerkve z izjemno opravo, ki ji posvečajo cele knjige in je na kratko niti nima smisla opisovati.

Otožna koroška pesem „Nmač čriez izaro“; v novejšem času pa pravcata turistična industrija sta nastali ob Baškem jezeru/Faaker See, mimo katerega pridemo do Loč/Latschach. Na preteklost tega kraja se tudi tu najlažje spomnimo na pokopališču, kjer skupaj leže Franc Aichholzer (1884–1976; nadučitelj, od 1. svetovne vojne pol stoletja med najpomembnejšimi voditelji koroških Slovencev), župnik in pravnik Josip Ogris (1887–1964; nekdanji predsednik Slovenske šolske zveze), šest žrtev nacističnega nasilja (trije med njimi iz družine Pöck pd. Mikulovih iz Dobja) ter neumorni prosvetar Otmar Simčič (1914–1986). V prosvetnem društvu „Jepa“ pa danes raste nov rod pevcev in tamburašev; vodijo jih Erika in Jožko Wrolich (v njihovi domači gostilni lahko postrežejo tudi večjim skupinam), pa Franc Černut in še kdo.

Za (previdne in preudarne) športnike, ki so prihranili še nekaj deset šilingov, predlagam skok nad ruševine starega bekštanjanskega gradu (Alt Finkenstein), kjer se bodo lahko preizkusili v vožnji z bobom na letni progi. Jaz sem se že nekajkrat. Z vrha je lep večerni pogled proti Dobraču in proti Vrbskemu jezeru, kot na dlani pa pod seboj vidimo Baško jezero.

Že čez nekaj let se bomo prav na meji med Ziljo in Rožem lahko že vračali skozi novi cestni predor z vhomom pri Področji/Rosenbach. Do takrat pa lahko nadaljujemo povratek čez Ljubelj – po poti, ki smo jo že popisali.

H Gospe Sveti in v Celovec

Ob Gosposvetskem polju, ki je prvi cilj tokratne poti na Koroško, se moramo Slovenci že podzavestno spomniti na dobro tisočletje odmaknjeni čas karantanske samostojnosti in na pokristjanjevanje, ki nas je kulturno povežalo z (zahodno) Evropo.

Beleške: .....

<<< Več o F. Ellerju v ES.

.....

<<< Več o F. Ks. Mešku v ES.

.....

<<< Seveda cerkvi namenja več strani in več slik tudi Zadnikarjev priročnik.

<<< Pesem je uglasbil domačin Franc Treiber st. (1809-1878), župnik, pevovodja in narodni delavec; več o njem (in nastanku pesmi) v SBL.

<<< Strnjena informacija o Baškem jezeru je v ES.

.....

<<< Več o F. Aichholzerju v ES.

<<< Več o dr. J. Ogrisu v knjigi *Naši rajni duhovniki* Clc. 1968; omenjena knjiga vsaj za koroške duhovnike prvih dveh tretjin 20. stoletja nadomešča koroški slovenski biografski leksikon.

<<< Med starimi Ločani SBL pozna Janeza Sumperja (1827-1888): "narodnoobrambni delavec, nabožni pisec, čebelar in vremenoslovec".

<<< Več o O. Simčiču v *Našem tedniku*, Clc. 12.6.1986 in v publikaciji *70 let SPD Jepa - Baško jezero*, Loče 1992.

<<< *15 let Tamburaškega ansambla Loče*, Loče 1992.

<<< V učiteljski družini Wrolich je danes skorajda že najbolj znan sin Peter (r. 1974), vsestranski športnik in večkratni avstrijski kolesarski prvak.

<<< Nekdanji predsednik SPD "Jepa - Baško jezero" F. Čemut (r. 1930) je tudi dolgoletni podpreds. Zveze slov. izseljencev in pričevalec o nacističnem preganjanju manjšine in njenem sedanjem boju za obstoj.

<<< V bližnjih Bačah ob jezeru / Faak am See živi slovenski občinski odbornik Valentin - Folti Kargl (r. 1953), kmet in lastnik turističnega penziona. Njegova starejša sorodnika, oba rojena v Bačah, sta Stane Uršič, dolgoletni tajnik in sedanji podpredsednik ljubljanskega Kluba koroških Slovencev (r. 1923; več o njem v *Slovenskem vestniku*, Clc. 7.1.1994) ter Jurij Matej Trunk (1870-1973), duhovnik in narodni delavec, ki je po plebiscitu moral zapustiti Koroško in je v 103. letu starosti umrl v ZDA, avtor *Spominov* o plebiscitnem času (Celje 1950; več o njem v SBL).

<<< Karavanški cestni predor med Hrušico in Področco so zgradili v letih 1986-91. Dolg je 7864 m, kar ga je ob otvoritvi uvrščalo na 14. mesto v svetu.

.....

.....

.....

Med vožnjo čez Ljubelj in mimo Celovca pa nam ne bo škodilo, če si tudi v zavest prikličemo vsaj osnovnošolsko znanje o naselitvi Slovencev, o Karantaniji, o odnosih naših prednikov s sosednjimi ljudstvi in o vključitvi v frankovsko državo. Za takle zapis bi bilo seveda odveč povzemati vse to znanje. Ker je o zanimivostih Gosposvetskega polja in Celovca na voljo razmeroma bogata literatura, se v teh nekaj vrsticah lahko omejimo predvsem na navajanje za slovenskega izletnika posebej zanimivih krajev, spomenikov in drugih ogleda vrednih stvari.

Za temeljitejšo pripravo pa naj si vodja skupine ob kakšnem splošnem turističnem vodniku prebere vsaj razpravo Pavla Zablatnika *Gosposvetsko polje* v istoimenski knjižici z berili Prežihovega Voranca (Celje, 1979) ali pa najnovejšo knjižico Marijana Zadnikarja *Gospa sveta in Gosposvetsko polje* (Celovec, 1988); obe publikaciji vsebujeta tudi seznam starejše in podrobnejše literature. Za Celovec podobnih vodnikov v slovenščini nimamo; pomagamo si lahko z gesli o tem mestu v prvi in drugi izdaji *Enciklopedije Jugoslavije* (v prvi izdaji je podrobneje obdelana starejša zgodovina), od nedavnega tudi v *Enciklopediji Slovenije*; za bolj zvedave glave je tudi tu več napotkov za nadaljnje branje.

Po slabih stotih kilometrih vožnje iz Ljubljane predlagam kot prvi postanek na Gosposvetskem polju (Zollfeld piše na današnjih kartah) vas Krnski grad/Karnburg. Če nimamo prevelikega avtobusa, se lahko zapeljemo še nekaj sto metrov po cesti navkreber, skoraj do cerkvice sv. Petra in Pavla. Predromanska zgradba iz 9. stoletja velja za najstarejšo ohranjeno v vzhodnih Alpah in si v njej velja ogledati nekaj zanimivih umetnostnozgodovinskih podrobnosti. Cerkvica je za nas pomembna predvsem kot edini na tem kraju ohranjeni spomin na Krnski grad, posvetno središče kneževine alpskih Slovanov, kjer so še šest stoletij po koncu samostojne Karantanije do 1414 na knežjem kamnu svobodni kmetje v slovenskem jeziku ustoličevali deželnega kneza.

Procesija z novim knezom je nato po ustaljenem običaju šla na vzhodno obrobje Gosposvetskega polja na posvetitev v cerkev pri Gospe sveti/Maria Saal in tudi mi uberemo isto pot. Cerkev je okoli leta 757 posvetil sv. Modest, ki je na prošnjo kneza Hotimirja kot pokrajinski škof „za Slované“ prišel pokristjanjevat naše prednike. Od prvotnega svetišča je verjetno ostal

Beleške: .....

.....
.....
.....
.....
.....

<<< Do danes nepreseženo je temeljno delo akademika prof.dr. Boga Grafenauerja *Ustoličevanje koroških vojvod in država karantanskih Slovencev = Die Kärntner Herzogseinsetzung und der Staat der Karantanerlawen*, Lj. 1952. Od poznejše literature naj - v času poudarjenega iskanja slovenske državotvorne tradicije - omenimo zgolj delo Josepha (Jožeta) Felicijana *The Genesis of the Contractual Theory and the Installation of the Dukes of Carinthia*, Clc. 1967. Felicijan je dokazal, da je tudi sestavljalec ameriške ustave Thomas Jefferson poznal obred ustoličevanja na Gosposvetskem polju in njegovo demokratično izvirmo vsebino.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

<<< Karantanski knez Hotimir (? - 769), 745 z Gorazdom kot talec odpeljan na Bavarsko, nato kot kristjan vladal okr. 751-769. V letih 763 in 765 je moral zatirati dva protikrščanska upora; strnjeno v ES.

samo oltar nad domnevnim Modestovim **grobom**. Sicer pa si številni romarji danes ogledujejo mogočno poslopje, sezidano v glavnem v 15. stoletju. Ob izjemni gotski arhitekturi nas prevzamejo freske iz istega časa, gotski in baročni oltarji, prižnica in orgle. Boecklova slika utaplajočega se nejevernega apostola Petra iz leta 1928 je zanimiva predvsem po tem, da ima Peter lepo razpoznaven Lenínov obraz (slika je bila do nedavna prekrita z drugo podobo). Še huje: v zahodni cerkveni lopi naj bi bile v kamnitem tlaku odtisnjene hudičeve stopinje. Okovana lesena vrata na južnem vhodu so še iz 15. stoletja.

Na zunanji steni cerkve so vzdane znane rimske plošče: rimska volkulja z Romulom in Remom, vaza s panterjema, Ahil s Hektorjem in „poštna kočija“, za katero pa nekateri menijo, da predstavlja še keltskega boga, ki pelje v kraljestvo mrtvih. Tu je vzidan tudi nagrobni „hodiški epitaf“ iz okoli 1510 in obešena krogla, ki spominja na obleganje ogrskih vojščakov Matije Korvina („kralja Matjaža“) tri desetletja poprej. V severnem zvoniku visi največji koroški zvon, ulit 1687 iz turških topov. Vsaj iz 13. stoletja je osnova sedanje kostnice ob cerkvi; prej je bila to krstilnica, ki po izročilu stoji na mestu „ajdovskega (poganskega) templja“; izkopavanja kažejo, da je bilo tod večje naselje že v 3. tisočletju pr.n.št. Na nekdanje pokopališče znotraj obzidja nas spominja še lep gotski svetilnik iz 1497. Gotsko je tudi veliko kužno znamenje severozahodno od vasi, kamor nas utegne zvabiti velik „skansen“ – etnološki muzej v naravi.

V času verskih bojov so 1598 luterani razgnali romarje in pomazali podobe v cerkvi Gospe svete. 1669 je veliko škode naredil požar in ko so 1671 prekrili vse tri cerkvene ladje z eno streho, so za to porabili ničmanj kot 129.110 škrilastih strešnikov.

O stoletju in pol narodnostnih bojov tu povejmo le, da je slovensko bogoslužje izginilo pri Gospe sveti ob plebiscitu leta 1920. Mnogi starejši ljudje še danes tod razumejo slovensko, a tega večinoma ne žele pokazati. Iz celotne občine so v prvem četrstoletju obstoja celovške slovenske gimnazije na to šolo vseeno prišli trije dijaki.

21. 6. 1914 bi naj bilo pri Gospe Sveti vseslovensko romanje v spomin na petstoletnico zadnjega ustoličevanja v slovenščini. Romanje je bilo prepovedano. Enako se je zgodilo s

proslavo Koroške dijaške zveze čez petdeset let in nato čez par let še z najavljenim ponovnim vseslovenskim romanjem. Šele sredi osemdesetih let je pod novim celovškim škofom prišlo do srečanja treh mejnih škofij: ljubljanske, videmske in celovške=krške.

Junija 1919 so kraj za nekaj dni zasedle oz. osvobodile jugoslovanske čete, kar se je ponovilo s partizani v začetku maja 1945. Župnik in kanonik Feinig je med vojno pomagal partizanom, med drugim pri begu iz tamkajšnje bolnišnice; v njej so se partizani zdravili nekaj časa še po izsiljenem odhodu naše vojske s Koroškega. Na pomlad 1945 je bila v hribih pod Gospo sveto razbita Belinova partizanska četa, ena izmed enot, ki je delovala pod izjemno težkimi pogoji vojskovanja na izpostavljenem terenu severno od Drave. Vsaj simbolično so bile žrtve poplačane, ko sta 6. ali 7. maja 1945 partizana Bogomir Koželj Božo in Marjan Malc osvobodila Gospo sveto, ko je zadonel veliki gosposvetski zvon in je iz zvonika zavihrala 15-metrška slovenska zastava, kanonik Jožef Feinig pa je v cerkvi zbranim zapel slovesno hvalnico „Te Deum“.

Smerokazi nas v ravnini pod Gospo sveto pripeljejo do vojvodskega prestola (Herzogstuhl piše po nemško). Tu je potekalo tretje dejanje ustoličevanja, ko je novi deželni knez že potrjeval fevdalne pravice in razsojal. Ko je bila v začetku maja 1945 za kratek čas osvobojena Zedinjena Slovenija, so partizani ob prestolu postavili častno stražo in razvili slovensko zastavo s petokrako. Fotografija o tem pa vedno bolj blede v spominu naše javnosti.

Vojvodski prestol je sestavljen iz kamnitih ostankov bližnjega glavnega mesta rimskega Norika–Virunuma. Pred desetletji odkopane ostanke templjev, amfiteatra, gledališča in kopalnišča so zavarovali tako, da so jih nazaj prekrili z zemljo. Vsako leto več pa ja odkopanega velikega keltsko-rimskega mesta (verjetno Noreja) na bližnji Štalenski gori/Magdalensberg. Do izkopanin in muzeja se pripeljemo z avtobusi. Če nam le čas dopušča, se izplača odšteti 10–20 šilingov vstopnine. Še bolj na sever je turistično privlačna Ostrovica/Hochosterwitz, res ostro prišpičen hrib z gradom in izjemnim sistemom utrdb.

Mimo nekdanjega koroškega glavnega mesta Šentvida/St. Veit pridemo v Krko/Gurk, že globoko na ponemčenem ozem-

Beleške: .....

.....
.....
.....
.....

<<< **Kanonik Jožef Feinig je bil doma iz Sveč.**

<<< Četa se je imenovala po svojem poveljniku Jožetu Belinu (r. 1926).

.....
.....
.....
.....

<<< **Prestol so 1943 zaščitili z visoko železno ograjo.**

.....
.....
.....
.....
.....

<<< Splača se zapeljati ali sprehoditi tudi na 1058 m visoki vrh z gotško cerkvico iz 15. stol. in z lepim razgledom. Izpred cerkve sv. Helene in sv. Marije Magdalene (ki sta dali gori slov. in nemško obliko imena) se začne vsakoletno romanje po štirih gorah okoli Gosposvetskega polja.

<<< Za 160 m vzpona na 681 m visoko Ostrovico in za ogled gradu z muzejem je sicer tudi potrebno plačati zmerno vstopnino. A ko bo za vami vseh 14 utrjenih vrat - za zadnjimi je tudi gostišče na grajskem dvorišču, vam ne bo žal.

<<< Štiri stoletja v funkciji glavnega mesta so Šentvidu pustila lepe sledi.

lju. Krka s svojo izjemno nekdanjo stolnico (od tod „krška škofija“ s sedanjim sedežem v Celovcu), se je ob nedavnem papeževem obisku spet nekoliko bolj vtisnila v našo zavest kot eden izmed pomembnejših krajev starejše slovenske zgodovine, kjer naj bi bila delovala tudi edina slovenska svetnica Ema (Hema). Za vsakogar je zanimiv obisk starodavne cerkve, umetniškega spomenika, za katerega je na voljo tudi novejši vodič v slovenščini; če ni razstavljen med ostalimi, ga je pač treba posebej zahtevati — tako kot pri Gospe Sveti (naslov vodnika: Waldemar Posch, *Stolnica v Krki*, Celovec 1985).

Nekaj severno od Krnskega gradu vidimo veliko poslopje nekdanjega gradu Plešivec/Tanzenberg, kjer je sedaj škofijska gimnazija. Za nas je zanimiva predvsem po novih freskah koroškega slovenskega slikarja Valentina Omana (r. 1935) in kot kraj šolanja prve povojne generacije slovenskih izobražencev. Florijan Lipuš je tu doživiljal „Zmote dijaka Tjaža“, ki so ga v Handkejevem prevodu proslavile tudi v nemškem svetu.

Na zemljevidu poiščemo še pot v Možberk/Moosburg, pomemben še iz karantanskega časa, pred stoletjem in pol pa shajališče slovenskih literatov: tedanjega tukajšnjega župnika Ziljana Urbana Jarnika so obiskovali in nagovarjali k pesnikovanju Prešeren, Vraz in Slomšek. Slednji je prav tu na binkoštni ponedeljek 1838 povedal svojo znamenito pridigo o spoštovanju materinega jezika: „Govorjenje, ki ste ga od svojih prednikov prijeli, ste dolžni svojim otrokom kakor žlahtno lastnino (nar dražji blago) zapustiti. Otroci, ki slovenje marnvati od svojih slovenjih starešev se ne naučijo, veliko premoženje zgubijo, ki se več poverniti ne da. Kolikor jezikov kdor marnvati zna, toliko človekov velja. Boljši je, da jih slovenje marnvati naučite, kakor bi jim kapital zapustili.“ Leta 1853 so v Možberku še med prvimi naročili slovenske občinske napise, spomin na Jarnikove in Slomškove nauke pa je pod pritiskom s severa kmalu nato zbledel.

Germanski val je pljusnil do Vrbskega jezera/Wörther See, kjer je pot v Celovec včasih vodila skozi Poreče in Krivo Vrbo, danes pa resda bolj skozi turistična Pörtschach in Krumpendorf. Za mlade turiste je na jezerski strani Celovca prav zagotovo zanimiv in poučen „Minimundus“ z maketami znamenitih stavb iz vsega sveta (otroška vstopnica je 17, odrasla 50 šilingov).

<<< Cerkev je troladijska romanska stavba iz let 1131-1163. Krška škofija je bila ustanovljena 1072, njen sedež prenešen v Celovec 1787.

<<< Več o plemeniti grofici sv. Hemi Krški (ok. 980-1045 ?) v ES in v tam navedeni literaturi.

<<< Če bi z Gosposvetskega polja skrenili še na vzhod, bi mimo Šent-tomaža / St. Thomas am Zeiselberg, prišli k izseljeniški družini Sturmovi pd. Tomanovi v Svinči vasi / Zinsdorf. Gospodar Tonči (Anton, r. 1946) je znan občinski politik, eden od dveh sinov Saša je bil predsednik Koroške dijaške zveze in je predsednik Kluba slovenskih študentk in študentov na Dunaju. Gospodarjeva sestra dr. Katja Sturm-Schnabl (r. 1936) domov prihaja z Dunaja, kjer je univerzitetna docentka za slovensko književnost. 1973 je promovirala z disertacijo o slovenskih narečjih v celovškem kotu, njeno najobsežnejše delo pa je izdaja Miklošičeve korespondence z južnimi Slovani. Brat Andrej (r. 1937) je visok vojaški uradnik, narodni delavec na deželni in krajevni ravni v Dobri vasi. Najmlajši brat dr. Borut Marjan (r. 1951) je zgodovinar in živi v Celovcu; narodno-politično je dejaven od dijaških let (tedaj kot znani "šmirar" krajevnih napisov), od 1992 je predsednik Zveze slovenskih organizacij - ZSO.

<<< Na Jamika v Možberku spominja lepa spominska plošča v župni cerkvi.

<<< Vrbsko jezero zaradi abecede še ni posebej predstavljeno v naši nacionalni ES, Poreče bodo v kratkem, Kriva Vrba pa je na kratko že upoštevana v 6. zvezku ES.

<<< Ob "Minimundusu" - malem svetu v merilu 1 : 25 je za otroke zanimiv še živalski vrt s plazilci. Le malo proč pa je moderni sedež celovške univerze (ust. 1970), kjer so koroški Slovenci in njihova problematika dostojno zastopani ne le pri slavistiki, ampak posebej tudi pri zgodovini in še nekaterih predmetih.

Celovec/Klagenfurt ne sodi med starejše koroške kraje. Glavno mesto je postal 1518 in to „za kazen“ Šentvidu, ki ob velikem slovenskem kmečkem uporu tri leta poprej ni hotel sprejeti v zavetje plemiške vojske. V sedanjem povečanem obsegu ima mesto nekaj manj kot 100.000 prebivalcev, od katerih po uradnih podatkih govori slovensko vsega poldrug odstotek, po podrobnih socioloških študijah pa razume slovensko vsaj desetkrat toliko ljudi. Sredi prejšnjega stoletja je imel Celovec še slovensko večino. Po obdobju protestantizma je prav okoli 1848 mesto ponovno pridobilo ob Ljubljani osrednje mesto v celotnem slovenskem narodnem življenju. Spomniti se je treba le Mohorjeve družbe, ki je Slovence „naučila brati“ (tako Prežih), in imen kot so Urban Jarnik, Matija Majar Ziljski, Anton Martin Slomšek, Anton Janežič in Andrej Einspieler. Čeprav tudi slovenski pesnik se je v tedanjem predmestju Šentpetru rojeni Jožef Stefan (1835–1893) izkazal predvsem kot fizik.

Ob lahko dostopni obstoječi literaturi v Celovcu bi bilo odveč naštevati vse mestne umetnostne spomenike (v Deželnem muzeju je shranjen Knežji kamen s Krnskega gradu) in podatke o slovenskih organizacijah in ustanovah, ki so delovale v Celovcu v zadnjem poldrugem stoletju. Med sedanjimi omenimo le Zvezo slovenskih organizacij, Narodni svet koroških Slovencev, Slovensko prosvetno zvezo, Krščansko kulturno zvezo, Zvezo slovenskih zadrug, Zvezo koroških partizanov, Zvezo slovenskih žena, Klub slovenskih občinskih odbornikov, Mohorjevo družbo, med mladinskimi organizacijami Zvezo slovenske mladine, Koroško dijaško zvezo in tudi Koroške slovenske skavte. V Celovcu delujejo tri slovenske založbe, uredništva tednikov *Slovenski vestnik*, *Naš tednik* in *Nedelja*, Slovenski znanstveni inštitut in Slovenska študijska knjižnica.

Največ mladih obiskovalcev iz Slovenije se ustavlja na Zvezni gimnaziji za Slovence, v katerem od štirih dijaških domov ali dveh zasebnih slovenskih vrtcev. Celovski Slovenci pa se še vedno brez uspeha prizadevajo za dvojezično osnovno šolo. Mlada celovška univerza jim v boju za ohranitev in razvoj dvojezičnega šolstva prav gotovo največ pomaga, tu pa so še razni solidarnostni komiteji in slovenskim obiskovalcem dobro znana kulturna taberna „Pri Joklnu/Bierjokl“, ki se neposredno drži slovenske banke z menjalnico, knjigarne „Naša knjiga“ (tu imajo kontrolni žig za Koroška partizanska pota) in turistične

Beleške: .....

.....
.....
.....
<<< Ob zadnjem ljudskem štetju leta 1991 so v mestu našli 82.801 oseb z nemškim občevalnim jezikom, 1186 avstrijskih državljanov s slovenskim občevalnim jezikom in še 494 slovensko govorečih prebivalcev brez avstrijskega državljanstva. Ob istem štetju so v enakih kategorijah v vsej deželi našli 516.307, 14.069 oziroma 15.683 oseb. - Avtor omenjenih študij in video-filma o Slovencih v Celovcu je sodelavec Slovenskega znanstvenega inštituta dr. Franc Merkač (r. 1954 v Šmihelu pri Pliberku; več o njem v ES).

.....
.....
.....
<<< O edinem Slovencu, ki je kdaj odkril nek naravni zakon, ki se tudi po njem imenuje - torej o J. Stefanu - več v SBL, v tam navedeni literaturi in v novejšem delu dr. Sandija Sitarja *Jožef Stefan : pesnik in fizik : ob stoletnici smrti*, Lj. 1993. Na Stefanovi rojstni hiši (oz. na hiši, ki stoji na istem mestu) na Ebentalerstrasse 88 je vzidana nemško pisana spominska plošča iz leta 1935.

<<< Klub slovenskih občinskih odbornikov in Koroška enotna lista - KELS sta se razpustila 30.6.1991, ko se je kot deželna stranka ustanovila Enotna lista - EL. - Seznam celovških manjšinskih organizacij in ustanov še zdaleč ni popoln; dodati bi bilo potrebno vsaj še častitljivo a živahno Slovensko šolsko društvo, vrsto cerkvenih združenj (npr. Katoliško prosveto), Slovenski dušnopastirski urad, slovensko župnijo itd. Tri založbe so: Mohorjeva, Drava in Wieser. Revije: Družina in dom, Mladi rod, Celovski zvon.

<<< Ob Zvezni gimnaziji za Slovence se od 12.9.1990 uspešno razvija tudi Dvojezična zvezna trgovska akademija, ki ji gradijo lastno poslopje. Dolgoletna prizadevanja celovških Slovencev in avstrijskih demokratov so bila kronana z uspehom, ko je v Mohorjevi hiši 11.9.1989 pričela s poukom zasebna konfesionalna Dvojezična ljudska šola, 9.9.1991 pa (po razsodbi avstrijskega ustavnega sodišča) v prostorih Rennerjeve ljudske šole še samostojna javna Dvojezična ljudska šola v Celovcu. Obe se dobro razvijata, le da so na slednjo 24.8.1994 poskusili nemški nestrpneži napraviti bombni atentat.

<<< Solidarnostnih komitejev v Celovcu ni več, pač pa od 18.1.1994 v mestu deluje medkulturno Društvo Vincenca Rizzija; nemško-slovenski koordinacijski odbor krške škofije slejkoprej še vedno prispeva k mirnemu sožitju med obema narodoma. - Kulturna taberna se je morala preseliti, ker je "Zveza Bank" postavila novo gradbo.

poslovalnice „Cartrans“. Splošno trgovsko ponudbo Celovca in njegove okolice pa povprečni Kranjci tako bolje poznajo od mene.

Vodnik *Javke brez hajke* od celovških pomnikov narodno-osvobodilne borbe omenja le pokopališče in skupni spomenik žrtvam nacizma v Trnji vasi/ Annabichl, kjer leži težko ugotovljivo število mučenih in pobitih sodelavcev OF in avstrijske ÖFF ter padlih partizanov. Prav ob pripravljanju podgesla o NOB v Celovcu za *Enciklopedijo Slovenije* se je ponovno pokazalo, da ob vsem, kar je bilo o odporništvu v koroškem glavnem mestu že napisanega in objavljenega, še nimamo solidnega enovitega pregleda uspehov in žrtev tega pomembnega dela slovenskega in avstrijskega odpora.

* * *

Za konec zapisov o poteh med koroške Slovence bi bilo morda prav napisati še kakšno splošno pobudo ali recept. Pa se receptov tako ali tako ne držimo in nam jih na obeh straneh Karavank vsak dan znova piše življenje. Zato naj zaželim le „Srečno pot!“ in upam, da bo čimvečjemu številu obiskovalcev Koroške čustveni „Korotan v srcu“ prešel tudi v glavo in v razumsko opredeljevanje za enotni živi skupni slovenski prostor, vsaj nekaterim pa tudi v roke, kadar in kjer bo kaj treba ali bo kaj mogoče postoriti za naše zamejstvo.

KRAJEVNO KAZALO

(V kazalu ne upoštevamo širših geografskih pojmov kot npr. *Avstrija, Koroška, Slovenija*, ne krajevnih imen, ki nimajo neposredne zveze s predstavljenimi potopisi, in ne krajev izidov citiranih knjižnih del.)

- Apače - Abtei 16
Arihova peč - Arich Wand 22
- Bače ob jezeru - Faak am See 49
Bajdiše - Waidisch 15
Baško jezero - Faaker See 23, 48, 49
Bekštanj - Alt Finkenstein 48
Bela - Vellach 26, 27
Beljak - Villach 45, 46, 47, 48, 61
Beljaške Toplice - Warmbad Villach 47
Bilčovs - Ludmannsdorf 24, 25
Bilnjovs - Fellersdorf 25
Bistrica na Zilji - Feistritz a.d. Gail 44, 45
Bistrica (pri Šentjakobu v Rožu) - Feistritz 23, 24, 34
Bistrica v Rožu - Feistritz in Rosental 23
Blače - Vorderberg 42
Bleščeča planina - Rossalm 22, 23
Borlje - Förolach 42
Borovlje - Ferlach 15, 17, 25
Brdo - Egg 40
Breznica - Friessnitz 22
Brnca - Fürnitz 46
Brodi - Loibltal 14
Buhlja - Wuchel 17
- Celovec - Klagenfurt 7, 15, 17, 25, 31, 57, 58, 59, 61
- Čajna - Nötsch 42
Čepiče - Tschepitschach 37
Čepova soteska - Tschepaschlucht 24
- Dachau 31
Delnja vas - Niederdorf 16, 18
Djekše - Diex (Mons Diehse) 30, 32
Dobje - Aich 48
Dobrač - Dobratsch (Villacher Alpe) 38, 39
- Dobrna vas - Eberndorf 36, 37, 57
Draganče - Dragantschach 42
Drašče - Draschitz 23, 46
Drava - Drau 16, 18, 24, 32, 47, 54
Dravograd 32
Dule - Dellach 43
Dunaj - Wien 16, 23, 57
- Encelna vas - Enzelsdorf 32
- Glina - Glainach 18
Globasnica - Globasnitz 7, 24, 25, 33, 34, 35, 37
Goreča vas - Brenndorf 30
Gorinčiče - Gorintschach 23
Gornja Savska dolina 47
Gospa Sveta - Maria Saal 6, 50, 52, 53, 54
Gospovetsko polje 29, 48, 50, 55, 57
Gostinja vas = Gozdinja vas - Köstendorf 17, 43
Grabštanj - Grafenstein 16
Gradec - Graz 31
Grebinj - Griffen 32
Gure 21
- Hodiše - Keutschach 20, 21, 33, 47
Hodiško jezero - Keutschacher See 21
Hrušica 49
Humperk - Hollenburg 25
- Jedovca - Pyramidenkogel 21
Jepa - Mittagskogel 23
Jezerski vrh - Seebergpass 27
Juenna 34
- Kamen - Stein 28
Kamnik 33
Kamnito morje pod Dobračem 46

Kanalska dolina 46
Kapla ob Dravi - Kappel an der Drau 25
Karavanke 61
Kazaze - Edling 32
Klopinsko jezero - Klopeiner See 30, 31
Kneža - Grafenbach 32
Kokovo - Coccau 40
Korensko sedlo - Wurzelpass 46, 47
Korte - Trögern 26, 27
Kostanje - Köstenberg 20, 21
Košuta 14
Kot - Winkl 23
Kotmara vas - Köttmannsdorf 24
Krčanje - Greutschach 32
Krka - Gurk 18, 54, 56
Kriva Vrba 56, 57
Krnske Alpe 44
Krnski grad - Kamburg 50, 56, 58
Krumpendorf 56

Labot - Lavamünd 32
Lenart 27
Lepena - Leppen 26, 27, 36, 37
Leše - Lessach 22
Libuče - Loibach 32, 34
Libuško polje 34
Lipica - Lippitzbach 32
Ljubelj - Loibl(pass) 12, 13, 14, 50
Ljubljana 45
Lobnik - Lobnig 17, 26, 27
Loka pri Zidanem mostu 31

Maganec pri Dnjepropetrovsku 23
Mali Ljubelj = Sopotnica - Klein Loibl 14
Marija na Zilji - Maria Gail 6, 46, 48
Mauthausen 14
Mehviče - Mellweg 42
Miklavčevo - Miklauzhof 27, 37
Mlinče - Müllnern 28
Mokrije - Mökriach 36
Moste - Brugg 42
Možberk - Moosburg 42, 56, 57

Noreja 54

Obir 28, 29
Obirske kapniške jame 29
Obirsko - Ebriach 17, 26, 27, 39, 53
Ostrovica - Hochosterwitz 54, 55
Otok - Maria Wörth 6, 20

Paradiž - Paradies 23
Peca - Petzen 31, 36
Peč - Ofen 46
Peče- Pöckau 46
Perava v Beljaku - Perau 77
Pešišče - Tratten 43
Plešivec - Tanzenberg 56
Pliberk - Bleiburg 7, 32, 33
Podgrad - Unterburg 31
Podjuna (pokrajina) - Jauntal 33
Podjuna - Jaunstein 35
Podklošter - Arnoldstein 46
Podkraj - Unterort 31
Podkros - Gurnitz 18
Podljubelj - Unterloibl 15
Področca - Rosenbach 48, 49
Poreče - Pörschach 56, 57
Potoče - Pötschach 41
Potok - Bach 42

Radiše - Radsberg 18
Rajbelj 40
Rateče 46
Rebrca - Rechberg 24, 26, 27, 28
Remšenik - Remschenig 26, 27
Ribnica - Reifnitz 20
Robež - Robesch 16
Rozaljin vrh - gl. Sv. Hema
Rikarja vas - Riegersdorf 47
Rož (Rožna dolina) - Rosental 13, 15
Rožek - Rosegg 20
Rozaljin vrh - gl. Sv. Hema
Ruda - Ruden 32

Salzburg 53
Sele - Zell 14, 15, 16, 17, 24
Semrače - Semering 41
Sinča vas - Kühnsdorf 30, 31
Slovenj Plajberk - Windisch Bleiberg 14, 15, 24, 25
Sovče - Selttschach 46
Spodnje Jezersko 26
Sremska Mitrovica 13
Stara vas - Altenmarkt 33
Straja vas - Hohenthurm 44
Straša vas - Schreckendorf 30
Suha (pri Rebrci) - Zauchen 17
Sv. Ana 12
Sv. Hema = Junska gora = Rozaljin vrh
- Hemmaberg 34, 35, 36
Svatne - Schlatten 22

- Sveče 22, 23, 55
 Svetna vas 13
 Svinča vas - Zinsdorf 57
 Svinja planina 29, 30, 32
- Šentštefan - St. Stefan 42
 Šentjakob - St. Jakob in Rosental 7, 20, 22, 23
 Šentlenart pri Sedmih studencih - St. Leonhard bei Siebenbrunn 17, 47
- Šentpeter na Vašinjah - St. Peter am Wallersberg 31
 Šentpeter pri Sentjakobu v Rožu - St. Peter 20, 21, 23, 58
 Šentprimož - St. Primus 28
 Šentrupert - St. Ruprecht 30, 31, 38
 Šenttomaž - St. Thomas am Zeiselberg 57
 Šentvid - St. Veit 28, 54, 55, 58
 Škocjan - St. Kanzian 28, 30
 Šmarjeta v Rožu - St. Margareten in Rosental 17
 Šmartin na Dholici - St. Martin am Techelsberg 7, 20, 21
 Šmihel pri Pliberku - St. Michael ob Bleiburg 34, 35, 59
 Šmohor - Hermagor 40, 41, 46
 Štalenska gora - Magdalensberg 54
 Šteben pri Beljaku oz. pri Maloščah - St. Stefan 45, 47
 Šteben (v Podjuni) - St. Stefan 34
- Tihojsko jezero - Sonnegger See 36
 Tinje - Tainach 28, 30, 31
 Tešinja - Tösching 23
 Topica - Topitza 36
 Trnja vas - Annabichl 60, 61
 Trbiž - Tarvis - Tarvisio 40
 Trst 17
 Tuce - Tutzach 18
- Velika vas - Micheldorf 42
 Velikovec - Völkermarkt 30
 Vesele - Veselach 28
 Vetrinj - Viktring 7, 18, 20
 Videnče - Wittenig 42, 43
 Vinogradi - Weinberg 29
 Virunum 54
 Vogrče - Rinkenbergr 33
 Vovbre - Haimburg 30, 31, 32
- Vrata - Thörl 40, 41
 Vrba - Velden 20
 Vrbsko jezero - Wörther See 20, 21, 56, 57
- Zagorice - Agoritschach 46
 Zahomec - Achomitz 44, 45
 Zelenica 12
 Zgornje Medgorje - Obermieger 19
 Žilja (reka) - Gail 38, 46
 Žiljica - Gailitz 46
 Žiljska dolina - Gailtal 23, 40, 41, 43, 47
- Železna Kapla - Eisenkappel 7, 26, 27, 36, 37
 Železnica - Schelesnitz 21
 Žihpolje - Maria Rain 18
 Žitara vas - Sittersdorf 28
 Žoprače - Selpritsch 20
 Žrelec - Ebenthal 18

OSEBNO KAZALO

(V osebnem kazalu upoštevamo tudi svojilne zaimke, kadar je to smotno za iskanje željene osebe, ne pa v posplošitvah, kot bi bila *Gašperjeva bralna značka* pri iskanju Karla Prušnika Gašperja.)

- Ahacel Matija 23
Aichholzer Franc 48, 49
Andreaš Miha 22, 23
Artač Hanzi 27

Bavdaž Jurij 26
Belin Jože 54, 55
Benetik Rudi 35
Bevk France 6
Bister Feliks J. 35
Bloudek Stane 44
Bogataj Mirko 11
Boeckl Herbert 52
Broz Josip Tito 12
Brumnik Avguštin 27
Brumnik Franc 37
Busch Brigitte 27
Busch Thomas 27

Celjski grofje 30
Cevc Tone 16

Čebulj Avguštin 47
Černut Franc 48, 49
Čertov - Druml Jožica 25
Čurkina Iskra V. 43

Dolenc Jana 11
Domej Meta 10

Domej Teodor 17

Ehrlich Lambert 15
Einspieler Andrej 22, 58
Einspieler Gregor 22
Elbe Johann 37
Eller Fran 48, 49
Eva (Paradiž) 23

Feinig Anton 22
Feinig Jožef 54, 55
Felaher Julij 42, 43
Felicijan Joseph - Jože 51
Filipič France 23
Fister Majda 12
Fister Peter 7, 11
Franc Jožef 40

Glaser Franz 36
Golob Nataša 7
Gorazd, knez 51
Gorše France 22
Grafenauer, družina 38
Grafenauer Bogo 9, 11, 21, 43, 51
Grafenauer Franc 40, 41

Grafenauer Ivan 42, 43
Gregorič Alojz 37
Gril p.d. Mentel (kmetija) 31
Grilc Matevž 31
Gröblacher Milena 27, 28
Gutsman Ožbalt 16, 17

Haderlap Katarina 36
Haderlap Lipej 27, 36
Haderlap Maja 36
Haderlap Tonči 36
Handke Peter 33, 56
Hanžič Marko 37
Hartman Folti 34
Hartman Milka 34, 35
Havel Jan 37
Hema (Ema) Krška 56, 57
Hodiški gospodje 21
Hoja Simon 23
Holmar Tomaž 27, 53
Hotimir, knez 50, 51
Hrobath Mili (Milica), r. Oraže 17
Hudl, družina 36
Hudl Anita 33

Hudl Franc 25
 Hudl Janez 37
 Hudl Joško 33
 Hutter Joško 36, 37

 Ikoč Anton 8
 Ilaunig (Ilavnik) Ožbolt 27
 Inzko, družina 22
 Inzko Valentin 22
 Isačenko Aleksander V. 14, 15
 Isepp Sebastjan 42

 Janez II. Vetrinjski 18, 19
 Janežič Anton 22, 58
 Janežič Franc 22
 Janežič Gabriel 22
 Janežič Janko 22, 23
 Janežič Rado 22
 Jank Ludvik 18, 19
 Janschitz Heidi 41
 Januš Gustav 16, 17
 Jamik Urban 18, 38, 42, 43, 56, 57, 58
 Jefferson Thomas 51
 Jobst Anton 40, 41
 Jožef II., cesar 19, 47
 Jurič Pahor Marija r. Korenjak 17

 Kargl Valentin (Folti) 49
 Karlut, domačija 32, 33
 Karničar Ludvik 27
 Kasej Lovro 21, 33
 Katnik Jože p.d. Bicar 44
 Kattnig Franc 5, 17
 Kazianka Johan 12, 13

 Kersche Gregor 22, 23
 Kirchschräger Rudolf 16
 Klemenčič Vladimir 6, 10
 Kokot Andrej 20
 Kopeinig Jože 31
 Korvin Matija 52
 Košutnik Matilda 34, 35
 Koželj Bogomir Božo 54
 Kriegl Niko 44, 45
 Ksaver Meško Fran 48
 Kuchling Anton Dominkov 44, 45
 Kuhar (Kuchar) Helena Jelka 38, 39
 Kukovica Franc 10, 28, 29
 Kumer Zmaga 11, 40
 Kušej Radoslav 34, 35
 Kutej Anton 30, 31

 Lacaze André 15
 Lausegger - Maurer Herta 25
 Leder - Lesičjak Franc 34, 35
 Lenart Hodiški 21
 Lenin Vladimir Ilijić 52
 Levičnik Jernej 41
 Limpel Valentin 25
 Linasi Marjan 8
 Lipuš Florijan 26, 38, 56
 Logar Engelbert 11
 Lukan Ivan P. 10
 Lukan Josef 41

 Lukan Walter 7

 Mahringer Anton 42
 Majar Matija Ziljski 38, 40, 42, 43, 58
 Malc Marjan 54
 Malle, trgovina 14
 Malle Avguštin 11, 14, 15
 Malle Janko 25
 Makarovič Marija 11, 16, 41
 Malenšek Mimi r. Konič 37
 Merkač Janko 35
 Merkač France 35, 59
 Meško Ksaver Fran 49
 Mikl, družina 22
 Millionig (Milonik), priimek 45
 Millionig Filip 45, 47
 Millionig Hanzi 44
 Modest, škof 50, 52, 53
 Mödemdorfer Vinko 42, 43
 Mohar Peter 37
 Moritsch Andrej 42, 43
 Muhovčevi, družina 34
 Muri Ignacij 32

 Ogris p.d. Miklavževi, družina 24
 Ogris Franjo 18
 Ogris Hanzi 24, 25
 Ogris Hanzi ml. 25
 Ogris Janko 24, 25, 49
 Ogris Josip 48
 Ogris Ludvik 18, 19

Ogris Tomaž 18, 19
 Olip Peter 17
 Oman Valentin 47, 56
 Oswald Janez 16, 17, 43
 Otorepec Božo 7

 Pachemecker Leonhard 20
 Paracelsus Theophrastus 47
 Pasterk Franc Lenart 26
 Pernhart (Pernat) Marko 19
 Peršman, domačija 38, 39
 Petek Franc 30
 Piskernik Angela 26
 Polanšek Valentin 27, 29, 32, 38, 39
 Poljanec Vinko 30, 31
 Pöck p.d. Mikulovi, družina 48
 Posch Waldemar 56
 Prešeren France 18, 38, 41, 42, 56
 Prešeren Mina 34
 Prežihov Voranc 50, 58
 Priestly Tom 14
 Primožič Ignac 16
 Prosekar Matija 24, 25
 Prunč Erik 30, 31
 Prušnik Karel Gašper 8, 24, 25, 26, 38, 39
 Puncer Srečko 31

 Quantschnig Štefka 25

 Rakovec Slava 6

 Randl Matija 37
 Ražun Matej 30, 31
 Rizzi Vincenc 59
 Rupel Niko 10, 35, 41, 61
 Rutar družina 36

 Sadjak Albert 34
 Sadjak Stanko 35
 Sadolšek Ivanka Johana Zala 26
 Schnabl Karl 44
 Sienčnik, družina 36
 Sienčnik Andrej Smrekar 36, 37
 Sienčnik Luka 37
 Sima Valentin 11
 Simčič Otmar 48, 49
 Singer Blaž 6, 40
 Singer Štefan 8
 Sitar Sandi 59
 Sket Jakob 61
 Slomšek Anton Martin 42, 56, 58
 Smrečnik Albert p.d. Šoštar 7, 36, 37
 Smrečnik Rozina 37
 Smrtnik, družina 27
 Srienc Kristo 35
 Starc Janez 21, 47
 Stefan Jožef 58, 59
 Steinacher Hans 37
 Stergar Janez 10, 11
 Stermole David 14
 Sturm, družina 37
 Sturm p.d. Toman, družina 57
 Sturm Andrej 57
 Sturm Anton Tonči 57
 Sturm Borut Marjan 40, 41, 57
 Sturm Saša 57

 Sturm - Schnabl Katja 57
 Suhodolčan Marija 8
 Sumper Janez 49
 Svetina Anton st. 27

 Šašel (Wieser) Josip 25
 Šircelj Jože 6, 10, 40
 Šturm Anton 40
 Šuster Drabosnjak Andrej 20, 21

 Tischler Joško 18, 19, 28, 31
 Tolmajer Janko 18
 Tolmajer Nužej 18
 Tomaž Beljaški 41
 Treiber Franc st. 49
 Trunk Jurij Matej 49
 Tschauko Peter p.d. Dojčer Peter 14
 Turnšek Metod 27

 Unrest Jakob 20, 21
 Ulrich Lichtensteinski 40
 Uršič Stane 49

 Valvasor Janez Vajkard 12, 14
 Vauti Alojzij 16, 17
 Vavti Štefka 35
 Velik Herman 16, 17
 Verdnik Matija Tomaž 22
 Vilhar Nada 10
 Vouk, družina 37
 Vovbržani, plemiška družina 30
 Vraz Stanko 42, 56
 Urbinc France 11

Wakounig, družina 28
Wakounig Franc 28
Wakounig Jože 28
Wakounig Stane 28
Wakounig Vladimir 28
Wallner Hans 44
Warasch Filip 32, 33
Werner Berg 32
Wiegele Franci 44
Wiegele Franz 42, 43
Wiegele Janko 45
Wieser p.d. Šašel,
družina 25
Wieser Feliks 24, 25
Wrolich družina 49
Wrolich Erika 48
Wrolich Jožko 48
Wrolich Peter 49
Wutte p.d. Urankovi,
družina 28
Wutte Anton Janez 28
Wutte Janez Luc 28,
29
Zablatnik Pavle 25,
40, 50
Zadnikar Marjan 6, 41,
42, 45, 50
Zdovc Pavel 9, 13, 39
Zerzer Janko 5, 22,
23
Zunder Poldej 27
Zwitter p.d. Abujevi,
družina 38, 44
Zwitter Janko 44, 45
Zwitter Fran 44, 45
Zwitter Franci 44, 45
Zwitter Mirt 44, 45
Zwitter Vinko 23, 46,
47
Zwitter Zdravko 47

Županc Johan 27

Vsebina

Vodniku po Koroški na pot (Bogo Grafenaue r)	3
Uvodne besede k prvi izdaji vodnika (1988)	5
Nekaj o pomagalih za vodje izletov	5
Pojasnila k razširjeni izdaji vodnika	9
Rož je prvi v vencu treh dolin	12
Podjuna - med Peco in Svinjo planino	26
"Tam, čjer teče bistra Zila"	38
H Gospe Sveti in v Celovec	48
Krajevno kazalo	63
Osebno kazalo	67

Janez Stergar

**ŠTIRI POTI
MED KOROŠKE SLOVENCE**

* * *

Spremna beseda: Bogo Grafenauer
Krajevno in osebno kazalo: Nataša Stergar

Izdal in založil: Klub koroških Slovencev
SI - 61000 Ljubljana, Celjska 12
Zanj: Stane Uršič

Tisk: EUROTA d.o.o. Ljubljana
Prvi natis: september 1994 v nakladi 1000 izvodov

Po mnenju Ministrstva za kulturo Republike Slovenije
št. 415624/92 mb. z dne 12.10.1992 šteje Koroški vestnik
za proizvod, od katerega se plačuje 5-odstotni prometni davek.

Klub koroških Slovencev v Ljubljani